

INCIPIIT LIBER ISAIÆ PROPHETÆ

Contents

INCIPIT LIBER ISAIÆ PROPHETÆ

1 Visio Isaiæ, filii Amos, quam vidit super Judam et Jerusalem, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, et Ezechiaë, regum Juda. ¹ ² [Audite, cæli, et auribus percipe, terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutrivit, et exaltavit; ipsi autem spreverunt me. ² ³ Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe domini sui; Israël autem me non cognovit, et populus meus non intellexit. ³ ⁴ Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam,

¹ + **1.1 Incipit** Ex Epiphanio, lib. de Vitis prophetarum. Isaias in Jerusalem nobili genere ortus est, ibique prophetavit: sub Manasse rege, sectus in duas partes, occubuit. Sepultusque est sub quercu Rogel, juxta transitum aquarum, quas olim Ezechias rex jacto obstruxerat pulvere. Fontem quippe Deus Siloam causa Prophetæ efficit, quoniam priusquam moreretur, pusillum precatus est, uti undas illic effingere dignaretur. Et confestim demisit illi cœlitus aquam viventem, unde sortitus est locus ille appellationem Siloam, quod si quis interpretetur, sonat demissum. Sub Ezechia quoque rege, antequam stagnum piscinasque fabricasset, precibus Isaiæ effectum, ut exigua lympha scaturiret, quod populus in obsidione hostium teneretur, et ne ipsa periret undis destituta civitas. In cujus rei perennem memoriam, populus accurate Prophetam isthic solo cum gloria et honore reddidit, ut per ejusdem intercessionem in consummationem usque sæculi, aquæ ejusmodi fructus impetretur, cui scilicet usum referebant acceptum. Exstat autem monumentum Isaiæ, finitimum sepulturæ principum, post sepulcra sacerdotum versus Nothum partemque meridionalem. Salomon enim Jerosolymam construens, regum excitavit mausolea, prout illa David descriperat. Incipit HIERON. in Isa. Isaias, vir nobilis et urbanæ eloquentiæ, nihil in eloquio rusticitatis habens, non tam propheta dicendus est quam evangelista: Ita enim liquide Christi et Ecclesiæ mysteria prosequitur, ut de præteritis putetur historiam texere. Prophetavit autem in Hierusalem et Juda, nondum decem tribubus captivatis: et de utroque regno nunc mixtim, nunc separatim, texuit oracula. Et cum interdum ad præsentem respicit historiam, et post Babyloniam captivitatem reditum populi significet in Judæam, in advocacionem tamen gentium et Christi adventum omnem intendit curam. Visio Isaiæ, etc. Tria sunt genera visionis: primum corporale, quo videmus cœlum et terram et hujusmodi; secundum spirituale, quo videmus, sicut in somnis, imagines hominum et hujusmodi; tertium intellectuale, quod est in ratione, per quod Creatorem cognoscimus, et, Spiritu sancto revelante, intelligimus quodlibet. Videre quoque sæpe pro intelligere ponitur: unde sæpe interrogamus, dicentes: Vides, id est, intelligis? Prophetæ quoque hinc videntes dicuntur, id est, intelligentes. Hanc visionem vidit Isaias Spiritu sancto, scilicet intimante, quæ superventura erant intellexit. Unde in principio non ponit visiones sicut Daniel, neque dicit quid viderit; sed statim dicit: Audite, cœli, et auribus percipe, terra. HIER. in Isa., tom. 4.. Non solum Isaias, etc., usque ad non ergo ignorabant, secundum Montanum, qui sic videbant. ID., Ibid. Isaias interpretatur, etc., usque ad et cum omnia fecerit, dicit: Servus inutilis sum; quod debui facere, feci. Filii Amos. ID., ibid. Amos, pater Isaiæ, non duodecim Prophetarum tertius est, etc., usque ad Prophetas fuisse contendunt. Super Judam et Jerusalem. ID., ibid. Isaias principaliter de duabus tribubus, etc., usque ad ad correctionem duarum tribuum hæc prædicta esse. Visio Isaiæ, etc. HIER., ibid. Pro Juda, in quo signantur duæ tribus, etc., usque ad de qua: Surge, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum. In Diebus Oziæ. ID., ibid. Ozias ipse est qui et Azarias, etc., usque ad ut nostræ historiæ appareant antiquiores quam gentiles.

² + **1.2 Audite, cœli,** etc. ID., ibid. Supra quis Propheta, etc., usque ad cum hoc potestatis Dei sit, nec terrenæ intelligentiæ. Dominus locutus est. ID., ibid. Non vobis, sed mihi, ut quod in spiritu audivi referam vobis, qui ipsum audire non meremini. Filios enutrivit. ID., ibid. Quod dicit: Ego eos adoptavi in filios, etc., usque ad unde: Dedit eis potestatem filios Dei fieri.

³ + **1.3 Cognovit bos,** etc. ID., ibid. Unde: Non arabis in vitulo simul et asino Deut. 22.. Sicut Ebion, etc., usque ad cui dicitur: Venite ad me, qui laboratis et onerati estis. Asinus. Gentilis vel conversus lascivus, ante immundus, peccatis oneratus, qui incarnationem Christi credidit, qui natus statim reclinator est in præsepio, ut carnis suæ freno reficeret universos. Israël. HIER., uti supra. Scribæ et Pharisei clavem scientiæ et legis habentes. Unde Israël, Deum videntes, appellati

filiis sceleratis ! dereliquerunt Dominum; blasphemaverunt Sanctum Israël; abalienati sunt retrorsum. ⁴ ⁵ Super quo percutiam vos ultra, addentes prævaricationem? omne caput languidum, et omne cor mœrens. ⁵ ⁶ A planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas; vulnus, et livor, et plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. ⁶ ⁷ Terra vestra deserta; civitates vestræ succensæ igni: regionem vestram coram vobis alieni devorant, et desolabitur sicut in vastitate hostili. ⁷ ⁸ Et derelinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea, et sicut tugurium in cucumerario, et sicut civitas quæ vastatur. ⁸ ⁹ Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, et quasi Gomorrha similes essemus. ⁹ ¹⁰ Audite verbum Domini, principes Sodomorum; percipite auribus legem Dei nostri, populus Gomorrhæ. ¹⁰ ¹¹ Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? dicit Dominus. Plenus sum: holocausta arietum, et adipem pinguium, et sanguinem vitulorum et agnorum et hircorum, nolui. ¹¹

sunt. Non cognovit me. Cujus scilicet diem vidit Abraham et lætatus est Joan. 8.; cujus adventum chorus Prophetarum expectando vaticinatus est.

⁴ + **1.4 Væ genti,** etc. HIER., ibid. In hoc titulo, personam, causam, tempusque commemorat; secundo, attentos facit; tertio, narrat quid locutus Dominus; quarto, quasi in excessibus gentem increpat peccatricem. Væ genti. etc. Æternum minatur interitum, quia respuunt Filium, qui salutem attulit. Iniquitate. ID. ibid. Unde: Iniquitas sedet super talentum plumbi ZACH. 5.; unde alibi: Quasi onus grave, gravatæ sunt super me Psal. 37.. Nequam. Alii, pessimorum, ut non seminis sit vitium, sed malitiæ eorum, qui voluntate propria Deum dereliquerunt. Non enim boni et mali diversa putanda est natura. Blasphemaverunt. Dicentes: Dæmonium habes, et Samaritanus es tu Joan. 8.; et Non habemus regem nisi Cæsarem; et Nonne hic est Filius fabri? Abalienati sunt. HIER., ibid. Qui dicebantur pars et filii Dei Joan. XIX; Matth. 13.. Dicitur de eis: Filii alieni mentiti sunt mihi Psal. 17., unde: Nemo mittens manum suam ad aratrum, etc. Luc 9., unde Apostolus: Ad priora se extendens, posteriorum oblitus Philip. 3..

⁵ + **1.5 Super quo percutiam vos,** etc. ID. ibid.. Quasi dicat, etc., usque ad quod autem jam non sit locus medicinæ aptus ostendit sic: Omne caput languidum etc. Omne caput languidum. ID., ibid. Sicut lætitia animi aliquando dolores corporis mitigat, etc., usque ad unde: A planta pedis, etc.

⁶ + **1.6 Vulnus et livor.** ID., ibid. Quasi dicat, etc., usque ad et pium medicum ad se missum occiderunt. Nec curata medicamine. ID., ibid. Unde: Curavimus Babylonem et non est curata, urbem, scilicet confusionis et vitiorum, etc., usque ad et irremediabilem Judæorum captivitatem expressit.

⁷ + **1.7 Terra vestra deserta,** etc. ID., ibid. Hæc sub Babylois partim completa sunt, etc., usque ad unde: Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, etc.

⁸ + **1.8 Filia Sion,** etc., ID., ibid. Affecta piissimi patris. Et: Omnes enim natura filii Dei sumus Joan. 14., sed nostro vitio alieni efficimur. Unde Babylon sæpe filia nuncupatur.

⁹ + **1.9 Nisi Dominus.** ID. Hoc ex persona Prophetæ, etc, usque ad sic Omnipotens, Filius Omnipotentis est.

¹⁰ + **1.10 Audite verbum.** ID. Salvatis reliquiis, etc., usque ad et nunc mente cernitur, quando invisibilis creditur.

¹¹ + **1.11 Plenus sum.** ID. Quasi dicat: Putatis me indigere his vel delectari? Ego autem plenus sum, id est, nullo indigeo. Mea enim est terra et plenitudo ejus. Vel plenus sum, id est, tædio affectus, quia non bene offertis. Holocausta arietum, etc., usque: Judicare pupillo, etc. Sacrificia Judæorum respuunt, obedientiam Evangelii commendat: Holocausta arietum, etc. Ultimam templi destructionem indicat, quæ in perpetuum perseverat. Post Babylonicam enim captivitatem, a Zorobabel templum ædificatum est, et in eo diu sacrificatum est. ID. Holocausta arietum. Potest et de illis accipi, qui, cum Dei præcepta despiciant, volunt illum multitudine sacrificiorum placare, et peccandi licentiam emere. Vel qui rapinam et avaritiam altari offerunt, et pauperibus tribuunt. Nolui. Præterito utens, ostendit se nunquam Judæorum sacrificia amasse, sed propter significatum ad tempus sustinuisse: et vero sacrificio impleto, pro nihilo reputasse.

¹² Cum veniretis ante conspectum meum, quis quæsivit hæc de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis? ¹² ¹³ Ne offeratis ultra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi. Neomeniam et sabbatum, et festivitates alias, non feram; iniqui sunt cœtus vestri. ¹³ ¹⁴ Calendas vestras, et solemnitates vestras odovit anima mea: facta sunt mihi molesta; laboravi sustinens. ¹⁵ Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis, et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ sanguine plenæ sunt. ¹⁴ ¹⁶ Lavamini, mundi estote; auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perverse, ¹⁵ ¹⁷ discite benefacere; quærite iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam.] ¹⁶ ¹⁸ [Et venite, et arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur; et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. ¹⁷ ¹⁹ Si volueritis, et audieritis me, bona terræ comeditis. ¹⁸ ²⁰ Quod si nolueritis, et me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos, quia os Domini locutum est. ²¹ Quomodo facta est meretrix civitas fidelis, plena iudicii? iustitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ. ¹⁹ ²² Argentum tuum versum est in scoriam; vinum tuum mistum est aqua. ²⁰ ²³ Principes tui infideles, socii furum.

¹² + **1.12 Cum veniretis.** ID. Hæc sacrificia non quæsivit Deus, quasi indigeret; sed ne dæmonibus immolarent, et ut per carnalia et typica ad spirituale et verum sacrificium facilius pervenirent. Quis quæsivit? Audiant hoc Ebionitæ, qui post Christi passionem putant legem esse servandam audiant hoc eorum socii, qui Isrælitico tantum generi custodiendam decernunt.

¹³ + **1.13 Neomeniam,** etc. Festum novæ lunæ, quod celebrabant in principio mensium: Neos, novum, mene, luna; unde: Buccinate Domino in neomenia tuba Psal. 80.. Iniqui sunt cœtus vestri, etc. ID. Quia spirituales hostias non offerunt; unde: Sacrificium Deo spiritus contribulatus Psalm. 50.. Vers. 14

¹⁴ + **1.15 Manus enim vestræ plenæ sunt sanguine,** etc. ID. Prophetarum et tandem Domini eorum, etc., usque ad in oratione dies noctesque invigilant.

¹⁵ + **1.16 Lavamini,** etc. Quasi dicat: Hoc odivi: placet veritas Evangelii: Lavamini, sanguine Christi, aqua baptismi. Mundi estote, manentes in innocentia vitæ. Baptismus enim solum potest in remissionem peccati, unde: Nisi quis renatus Joan. 3., etc. Et alibi: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, etc. HIER., ubi supra. Ordo præcipuus, etc., usque ad sed etiam in conspectu Dei, quem nihil potest celari. Quiescite agere perverse. ID. Illud Evangelii sonat, etc., usque ad quem sequuntur in Apocalypsi qui splendent candore virginitatis.

¹⁶ + **1.17 Discite benefacere.** ID. Non confisi naturæ, etc., usque ad magistrorum terenda sunt limina. Quærite iudicium, etc. ID. Victimis Judæorum Evangelica succedunt mandata. Pupillis et viduis providetur, ut securi de conjugibus et liberis martyres ad bella procedant.

¹⁷ + **1.18 Ut coccinum,** etc. ID. Idem est coccus et coccinum, et vermiculus, grande scilicet peccatum, et homicidium et adulterium, etc. Quod autem per nivem, hoc per lanam significatur purgatio, scilicet et ablutio peccatorum. Quasi nix. Quia frigidi erunt contra incentiva vitiorum: Et velut lana, quia vestiti contra frigus perfidiæ. Lana alba, etc. ID. De qua fiat vestis Christi.

¹⁸ + **1.19 Si volueritis et audieritis,** etc. ID. Liberum arbitrium reservatur, etc., usque ad ad laudem Dei transiret religio. ID. Moraliter; anima fidelis et plena iudicii, dum Deo obedit, Deus in ea habitat, qui est justificans iustitia; si autem a Deo recedit non loco, sed merito, habitat in a malignis spiritibus, qui sunt homicidæ animarum.

¹⁹ + **1.21 Iustitia.** ID. Iustitia, in Hebræo sedek quod magis justum significat, ut intelligamus Dominum commoratum ea, de quo: Justus autem, quid fecit? quod in Ezechiele per Oolibam significatur, quod interpretatur tabernaculum, vel tabernaculum meum in ea.

²⁰ + **1.22 Argentum,** etc. Clari scilicet et lucidi ad vitia sunt reversi. In scoriam. ID. Scoria, Hebraice siggim: quod est rubigo metallorum, vel purgamenta et sordes quæ igne excoquuntur. Vinum tuum, etc. Alii: Caupones tui miscent vinum aqua. Symmachus: Vinum tuum mixtum est aqua. Moraliter: Vinum tuum mixtum est aqua: quia præcepta sanctæ Scripturæ, quibus corrigere

Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non judicant, et causa viduæ non ingreditur ad illos. ²¹ ²⁴ Propter hoc ait Dominus, Deus exercituum, Fortis Israël: Heu ! consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis. ²² ²⁵ Et convertam manum meam ad te, et excoquam ad puram scoriam tuam, et auferam omne stannum tuum. ²³ ²⁶ Et restituam judices tuos ut fuerunt prius, et consiliarios tuos sicut antiquitus; post hæc vocaberis civitas justi, urbs fidelis. ²⁴ ²⁷ Sion in judicio redimetur, et reducent eam in justitia. ²⁸ Et conteret scelestos, et peccatores simul; et qui dereliquerunt Dominum consumentur. ²⁹ Confundentur enim ab idolis quibus sacrificaverunt, et erubescetis super hortis quos elegeratis, ³⁰ cum fueritis velut quercus defluentibus foliis, et velut hortus absque aqua. ²⁵ ³¹ Et erit fortitudo vestra ut favilla stuppæ, et opus vestrum quasi scintilla, et succendetur utrumque simul, et non erit qui extinguat.]

2 Verbum quod vidit Isaias, filius Amos, super Juda et Jerusalem. ² [Et erit in novissimis diebus: præparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles; et fluent ad eum omnes gentes, ²⁶ ³ et ibunt populi multi, et dicent: Venite, et ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob; et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis ejus, quia de Sion exhibit lex, et verbum Domini de Jerusalem. ²⁷ ⁴ Et judicabit gentes, et

debet audiores, ad illorum voluntatem emollit, sensu suo admisto vinum corrumpit. Vinum tuum, etc. Hæretici quoque Evangelium corrumpunt, pessimi caupones, de vino aquam facientes, cum aquam in vinum verterit Dominus, quod miratur architriclinus: Et regina Saba, in convivio Salomonis collaudans pincernas et ministros vini.

²¹ + **1.23 Socii furum.** ID. Accipientes a Scribis et Phariseis munera, quæ pauperibus auferebant. In passione quoque Domini, infideles fuerunt, nolentes credere in Christum; et socii furum, Scribarum scilicet et Phariseorum et Judæ proditoris, Socii furum, etc. Nos quoque debemus cavere ne ab illis accipiamus munera, qui de lacrymis pauperum congregant divitias, ne simus socii furum, et ne dicatur de nobis: Si videbas furem, currebas cum eo, etc. Sequuntur retributiones. ID. Quia amicos non putant, etc., usque ad id est, patienter tolera.

²² + **1.24 Fortis Israël.** ID. LXX: Væ fortes Israël, etc., usque ad vel moribus. Heu ego. ID. Affectu pii patris eos licet inimicos plangit et percutit, quia pereunt et pœnitere nolunt. Consolabor, etc. ID. Ultione consolatur, etc., usque ad in quo significat eos tormenta passuros.

²³ + **1.25 Stannum tuum.** ID. Falsam doctrinam Scribarum et Phariseorum, quæ est similis veræ, sicut stannum argento. Et dabo puram et perfectam legis et Evangelii scientiam.

²⁴ + **1.26 Et restituam judices,** etc. ID. Non solum post captivitatem, ut Zorobabel, Esdram, et alios, qui usque ad Hircanum præfuerunt populo; sed et post adventum Domini, Apostolos et alios Ecclesiæ doctores. Civitas justi, urbs fidelis Sion, in judicio redimetur. Ecclesia in qua revocantur ad juste vivendum. Est enim civitas congregatio hominum ad juste vivendum.

²⁵ + **1.30 Velut quercus defluentibus.** ID. Sicut a quercu ariditate concussa, etc., usque ad nec olera quidem affert, quæ infirmus manducet.

²⁶ + **2.2 In novissimis.** HIER. De quibus Jacob, etc., usque ad: crevit in montem magnum. Mons. Montes, angeli, prophetæ, patriarchæ, apostoli, martyres, et alii qui miraculis effulserunt. Colles, minores, a majoribus lumen accipientes. Et elevabitur. ID. Super omnes sanctos, quia de plenitudine ejus omnes accipiunt de quibus: Montes in circumitu ejus qui a monte Christo montes dicuntur.

²⁷ + **2.3 Domum.** ID. Quod ideo dicitur, ut Vetus Testamentum suscipiamus, non secundum Manichæum aliam quam domum Dei Jacob quæramus. Vias suas, quas alii triverunt. Dominus quoque ascendens in montem docebat discipulos suos. Prius ergo discendæ viæ, post ambulandum in semitis. De Sion. HIER. Non de Sina petra, sed de monte Sion, in quo Jerusalem, in qua templum et religio Dei. Dominus quoque in templo docuit quod non oportuit Propheta mori extra Jerusalem.

arguet populos multos; et conflabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad praelium. ²⁸ ⁵ Domus Jacob, venite, et ambulemus in lumine Domini.] ²⁹ ⁶ [Projecisti enim populum tuum, domum Jacob, quia repleti sunt ut olim, et augeres habuerunt ut Philisthiim, et pueris alienis adhæserunt. ⁷ Repleta est terra argento et auro, et non est finis thesaurorum ejus. ³⁰ ⁸ Et repleta est terra ejus equis, et innumerabiles quadrigæ ejus. Et repleta est terra ejus idolis; opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum. ³¹ ⁹ Et incurvavit se homo, et humiliatus est vir; ne ergo dimittas eis. ³² ¹⁰ Ingrederere in petram, et abscondere in fossa humo a facie timoris Domini, et a gloria majestatis ejus. ¹¹ Oculi sublimes hominis humiliati sunt, et incurvabitur altitudo virorum; exaltabitur autem Dominus solus in die illa. ³³ ¹² Quia dies Domini exercituum super omnem superbum, et excelsum, et super omnem arrogantem, et humiliabitur; ³⁴ ¹³ et super omnes cedros Libani sublimes et erectas, et super omnes quercus Basan, ¹⁴ et super omnes montes excelsos, et super omnes colles elevatos, ³⁵ ¹⁵ et super omnem turrim excelsam, et super omnem murum munitum, ¹⁶ et super omnes naves Tharsis, et super omne quod visu pulchrum est, ³⁶ ¹⁷ et incurvabitur sublimitas hominum, et humiliabitur altitudo virorum, et elevabitur Dominus

Lex et verbum. Sicut supra, verbum et legem simul posuit, ut principes audirent verbum, legem populus aure perciperet. Qui enim fecerit legem, perveniet ad verbum Dei; exhibit lex de verbo quasi de fonte, ut alios irriget.

²⁸ + **2.4 Et constabunt gladios suos.** ID. Omne studium bellandi vertetur in pacem, etc., usque ad manducemus in tempore messionis, scilicet mortis.

²⁹ + **2.5 Domus Jacob,** etc. ID. Post vocationem gentium et ostensionem montis Dei, invitat populum suum, qui est de Jacob, ut, exiens de tenebris infidelitatis, suscipiat lumen Christi. In lumine. ID. Dum lucem habetis, credite in lucem. Accedite ad eum, et illuminamini, etc. Quasi dicit: Qui male agit, odit lucem: sed venite mecum, ambulemus in luce Domini, qui dicit: Ego sum lux mundi, etc. Vers. 6

³⁰ + **2.7 Repleta est terra.** ID. Et Romanorum et Judæorum avaritia suggillatur; Græcæ enim et Latinæ testantur historiæ nihil utraque gente avarius esse: inter idola, avaritia condemnatur.

³¹ + **2.8 Equis et innumerabiles.** ID. Et hoc contra Dominum, qui multiplicari currus prohibuit et equos: hæc enim animalia data sunt ad adjuvandum, non ad superbiendum, unde et jumenta dicuntur.

³² + **2.9 Incurvavit se.** Ubi quondam templum et religio Dei, ibi statua Adriani et idolum Jovis. Non ergo. Non maledicit Isaias, sed benedicit, etc., usque ad et repleti sunt idolis, etc. A facie timoris Domini. Ab ira judicii. Et a gloria majestatis ejus. Quia veniet cum potestate magna et majestate.

³³ + **2.11 Oculi sublimes,** etc. Hier. Nec divitiæ, nec potentia, nec nobilitas generis quemquam salvabit, omnibus superveniet una captivitas. Possunt et de judicii die hæc accipi, cum omnis creatura in conspectu Dei humiliabitur, et nihil se esse sentiet comparatione ejus. Exaltabitur autem solus Dominus in die illa.

³⁴ + **2.12 Domini exercituum.** Ubicunque de victoria, vel vindicta Domini loquitur; Dominum exercituum eum commemorat, ne dubitemus de ejus victoria, cujus tanta est potentia.

³⁵ + **2.14 Montes excelsos.** HIER. Pro varietate virtutum, alii bonorum montes, alii colles appellantur. Pro diversitate vitiorum, alii impiorum montes, alii colles, quibus dicitur: Ego inducam super vos gladium, etc. Et super omnem turrim. ID. Ad litteram: venientibus Romanis, et turres et muri funditus eversi sunt, etc., usque ad ne dogma perversum prævaleat veritati.

³⁶ + **2.16 Naves.** ID. Habuit Josaphat naves quas mittebat in Tharsis, etc., usque ad sunt et naves bonæ de quibus dicitur: Qui descendunt mare in navi, etc. Tharsis. ID. Cujuslibet maris, etc., usque ad si aliter dicitur, Syrum est.

solus in die illa; ³⁷ ¹⁸ et idola penitus conterentur; ³⁸ ¹⁹ et introibunt in speluncas petrarum, et in voragines terræ, a facie formidinis Domini et a gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram. ²⁰ In die illa projiciet homo idola argenti sui, et simulacra auri sui, quæ fecerat sibi ut adoraret, talpas et vespertiliones. ³⁹ ²¹ Et ingreditur scissuras petrarum et in cavernas saxorum, a facie formidinis Domini, et a gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram. ²² Quiescite ergo ab homine, cujus spiritus in naribus ejus est, quia excelsus reputatus est ipse.] ⁴⁰

3[Ecce enim Dominator, Dominus exercituum, auferet a Jerusalem et a Juda validum et fortem, omne robur panis, et omne robur aquæ; ⁴¹ ² fortem, et virum bellatorem, judicem, et prophetam, et ariolum, et senem; ⁴² ³ principem super quinquaginta, et honorabilem vultu et consiliarium, et sapientem de architectis, et prudentem eloquii mystici. ⁴³ ⁴ Et dabo pueros principes eorum, et effeminati dominabuntur eis; ⁴⁴ ⁵ et irruet populus, vir ad virum, et unusquisque ad proximum suum; tumultuabitur puer contra senem, et ignobilis contra nobilem. ⁶ Apprehendet enim vir fratrem suum, domesticum patris sui: Vestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem hæc sub manu tua. ⁴⁵ ⁷ Respondebit in die illa, dicens: Non sum medicus, et in domo mea non est panis neque vestimentum: nolite constituere me principem populi. ⁴⁶ ⁸ Ruit enim Jerusalem, et Judas concidit, quia

³⁷ + **2.17 Incurvabitur omnis.** ID.Allegorice.: humanus sermo rationabilis videtur, etc., usque ad ab eo quoque quo conficta erant penitus conterentur.

³⁸ + **2.18 Et idola penitus.** Hoc in captivitate Chaldæorum, etc., usque ad hoc specialiter ad priorem sensum referendum est. BED. Ædificavit Salomon rem in Jerusalem Astaroth idolum Sydoniorum, etc., ubi ni fallor ostenditur quia Salomon nunquam perfecte pœnituit, quia idola quæ ædificaverat non delevit.

³⁹ + **2.20 Ut adoraret talpas.** HIER. Non in re, sed sicut talpæ, etc., usque ad quibus ad veritatem pervenitur.

⁴⁰ + **2.22 Quiescite ergo.** Quia hæc evenient nisi quiescatis. Quiescite ergo ne sæviatis in Christum, qui purus homo videtur: quia spirat naribus et vivit sicut alii homines. Excelsus. Excelsus super omnes gentes Dominus. Et ipse fundavit eam Altissimus Psal. CXII, 89.. Hebræum tamen excelsum significat, non excelsus. Ipse est enim ipsa altitudo, non tantummodo altus.

⁴¹ + **3.1 Ecce enim.** Hucusque de judicio dici putant, etc., usque ad postquam omnes gratiæ donationes a Judæis ablatae sunt.

⁴² + **3.2 Virum bellatorem.** HIER. Non est apud Judæos qui pro lege bellet qui secundum eam judicet: omnes enim vani et stulti sunt. Et ariolum. Quia aliquando vera ariolantur ut Balaam, et divini quinque urbium Palæstinorum, quorum consilio arca Domini remissa est, quasi diceret: Et veri prophetæ et falsi auferentur a Judæis. Senem. Quem LXX presbyterum transtulerunt, etc., usque ad quia presbyteros audire noluit.

⁴³ + **3.3 Prudentem.** Doctorem vel auditorem, etc., usque ad qui discernent quo spiritu prophetæ loquerentur. De architectis. Ipse Christus fabri Filius dicitur: et in Paralipomenonis vallem artificum legimus. Ibi quippe erant artifices quos non inflabat scientia, sed humilem Christum sequebantur.

⁴⁴ + **3.4 Et dabo. pueros.** HIER. Cum cætera in persona, etc., usque ad prohibet Apostolus episcopum eligi neophytum, ne superbiat sicut diabolus. Effeminati. LXX, illusores, etc., usque ad sanctus Ecclesiæ status confunditur.

⁴⁵ + **3.6 Apprehendet.** ID. Ad litteram, etc., usque ad et ruina nostra tuo sustentetur auxilio.

⁴⁶ + **3.7 Respondebit.** ID. Hoc in Hebræo non est, sed de LXX hoc additur. Secundum Hebræum enim ita jungitur: In die illa dicit: Non sum medicus. Non statim multitudinis judicio acquiescamus, etc., usque ad: Ne quæras judex fieri, ne forte non possis offerre iniquitates Eccl.

lingua eorum et adinventiones eorum contra Dominum, ut provocarent oculos majestatis ejus. ⁴⁷ ⁹ Agnitio vultus eorum respondit eis; et peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt. Væ animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala ! ⁴⁸ ¹⁰ Dicite justo quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet. ¹¹ Væ impio in malum ! retributio enim manuum ejus fiet ei. ¹² Populum meum exactores sui spoliaverunt, et mulieres dominatæ sunt eis. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, et viam gressuum tuorum dissipant. ⁴⁹ ¹³ Stat ad judicandum Dominus, et stat ad judicandos populos. ⁵⁰ ¹⁴ Dominus ad judicium veniet cum senibus populi sui, et principibus ejus; vos enim depasti estis vineam, et rapina pauperis in domo vestra. ⁵¹ ¹⁵ Quare atteritis populum meum, et facies pauperum commolitis? dicit Dominus Deus exercituum.] ⁵² ¹⁶ [Et dixit Dominus: Pro eo quod elevatae sunt filiae Sion, et ambulaverunt extento collo, et nutibus oculorum ibant, et plaudebant, ambulabant pedibus suis, et composito gradu incedebant; ⁵³ ¹⁷ decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, et Dominus crinem earum nudabit. ⁵⁴ ¹⁸ In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentum, ⁵⁵ ¹⁹ et lunulas, et torques, et monilia, et armillas, et mitras, ²⁰ et discriminalia, et periscelidas, et murenulas, et olfactoriola, et inares, ²¹ et annulos, et gemmas in fronte pendentis, ⁵⁶ ²²

7..

⁴⁷ + **3.8 Ruit enim Jerusalem.** Ex persona Prophetæ. Quasi dicat: Ideo non invenient qui velit eis subvenire, quia Dominum blasphemaverunt, dicentes: Dæmonium habes Joan. 8., et hujusmodi. Quia lingua. Quamvis Romani quantum ad se pro tributo quod negabatur, in obsidionem venerunt, tamen præcipue mors Domini causa fuit.

⁴⁸ + **3.9 Agnitio.** Agnoscent propter peccata sua hoc contigisse, vel ante oculos mentis semper peccata sua habebunt. Væ animæ eorum. ID. LXX: Væ animæ eorum, quoniam cogitaverunt consilium pessimum contra semetipsos, dicentes: Alligemus justum, quoniam inutilis est nobis Sap. 1. ID. Caveamus ergo ne simus exactores in populo; ne juxta impium Porphyrium matronæ et mulieres sint noster senatus, quæ dominantur in Ecclesiis, et de sacerdotali gradu favor judicet feminarum.

⁴⁹ + **3.12 Et viam gressuum,** etc. ID. Ille est ergo doctor ecclesiasticus, etc., usque ad de qua: Ego sum via, veritas, et vita Joan. 14..

⁵⁰ + **3.13 Stat ad judicandum.** ID. Jam quasi iratus, etc., usque ad contra principes et presbyteros venit ut judicet, dans eis locum defensionis.

⁵¹ + **3.14 Vos enim depasti.** ID. Reor hoc fuisse inter senes et principes veteris populi, quod inter presbyteros et episcopos nostri temporis. Vineam meam. ID. Vineam de Ægypto transtulisti. Vineam Domini Sabaoth domus Israël est Psal. 79..

⁵² + **3.15 Quare atteritis populum meum?** Nostrum quoque principes, etc., usque ad suas vel suorum divitias esse faciunt.

⁵³ + **3.16 Pro eo quod elevatae.** Hoc ad uxores Scribarum et Phariseorum præcipue, et ad alias quoque potest referri: ob quarum delicias et luxum viri earum pauperes exspoliabant. Ne se ergo immunes existimarent a peccato, dicit Dominus: Pro eo, etc.

⁵⁴ + **3.17 Decalvabit.** Quod occultum est patebit, et foeda calvities apparebit. Nihil enim opertum est quod non reveletur.

⁵⁵ + **3.18 In die illa,** scilicet Babylonicæ captivitatis, vel verius quando capti sunt a Romanis, et omnia ornamenta perdiderunt. Calceamentorum. Quæ in solitudine non sunt attrita, etc., usque ad ut pro munditia matronali, terræ spurcicia vertatur.

⁵⁶ + **3.21 Annulos.** Quibus signamur ad malitiam Christi, quem Pater signavit. Filius quoque prodigus cum stola annulum recepit, et calceamenta. Gemmas in fronte. Quibus ora nostra decorantur et caput.

et mutatoria, et palliola, et linteamina, et acus,⁵⁷ ²³ et specula, et sindones, et vittas, et theristra.⁵⁸ ²⁴ Et erit pro suavi odore foetor, et pro zona funiculus, et pro crispanti crine calvitium, et pro fascia pectorali cilicium.⁵⁹ ²⁵ Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, et fortes tui in praelio.²⁶ Et morebunt atque lugebunt portae ejus, et desolata in terra sedebit.]⁶⁰

4[Et apprehendent septem mulieres virum unum in die illa, dicentes: Panem nostrum comedemus, et vestimentis nostris operiemur: tantummodo invocetur nomen tuum super nos; aufer opprobrium nostrum.]⁶¹ ² [In die illa, erit germen Domini in magnificentia et gloria, et fructus terrae sublimis, et exsultatio his qui salvati fuerint de Israë. ³ Et erit: omnis qui relictus fuerit in Sion, et residuus in Jerusalem, Sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Jerusalem. ⁴ Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, et sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus, in spiritu iudicii, et spiritu ardoris. ⁵ Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion, et ubi invocatus est, nubem per diem et fumum, et splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio. ⁶² ⁶ Et tabernaculum erit in umbraculum, diei ab aestu, et in securitatem et absconsionem a turbine et a pluvia.]

5[Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vineae suae. Vineae facta est dilecto meo in cornu filio olei.⁶³ ² Et sepivit eam, et lapides elegit ex illa, et plantavit eam electam; et aedificavit turrinam in medio ejus, et torcular

⁵⁷ + **3.22 Linteamina.** HIER. Ut latis in Domino perfruamur deliciis.

⁵⁸ + **3.23 Vittas.** Quae animum huc illucque fluentem constringunt. Theristra. Vestis muliebris tenuissima, et visui pervia, aestati idonea, et inde nominatur: theria enim aestas dicitur.

⁵⁹ + **3.24 Fascia pectorali cilicium.** Qua castigantur ubera, ne exuberent.

⁶⁰ + **3.26 Et morebunt atque.** Quicumque locum suum diabolo dederit, et cor suum omni custodia non servaverit, lugebunt portae ejus, et absente sponso, semper in luctu erit, et corruens in pulvere sedebit. Lugebunt portae ejus, et desolata in terra sedebit. Metonomicos, iudices, reges, principes qui solebant sedere in porta.

⁶¹ + **4.1 Et apprehendent septem.** HIER. Cum Nabuchodonosor Sedeciam regem, etc., usque ad hoc loco plures possumus intelligere. Septem mulieres. ID. Septem dona Spiritus sancti: Spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit omni Spiritus timoris Domini. Quae mulieres dicuntur, quia nemo generatur Deo, nisi per Spiritum: et pluraliter, quia plura sunt dona, cum Spiritus unus. Panem nostrum. Panis noster Christus est, virga de radice Jesse, et flos; mulierum panis Pater est, sicut et Christi, qui ait: Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei Joan. 4.. Panem nostrum comedemus, corpus Christi. Vestimentis nostris operiemur. Ornamentis virtutum. Invocetur nomen tuum. A Christo dicamur Christiani. Aufer opprobrium. Quod patimur a Judaeis tanquam sine Deo, etc., usque ad saepe cogamur mutare hospitium. Aufer. Quia consurgent contra sapientiam falsae doctrinae, et contra caeteras mulieres, id est, virtutes: unicuique suum insurgit contrarium, cum nomen earum falsae virtutes subripiunt.

⁶² + **4.5 Nubem,** id est, obumbrationem Spiritus, in prosperis ne eleventur, sicut filiis Israel nubes in die erat, ignis in nocte. Et fumum, etc. HIER. Unde: Domus impleta est fumo Exod. 13.; et alibi: Qui tangit montes, et fumigant Psal. 103.. Super omnem enim. Plurimi Judaeorum, etc., usque ad nos autem ad primum Christi adventum.

⁶³ + **5.1 Cantabo dilecto,** etc. HIER. Canticum aliquando in laetitia, aliquando in tristitia, ut hoc, scilicet quod ille composuit, qui videns civitatem flevit, dicens: Quia si cognovisses et tu, etc. Luc. 19..

exstruxit in ea; et exspectavit ut faceret uvas, et fecit labruscas. ⁶⁴ ³ Nunc ergo, habitatores Jerusalem et viri Juda, iudicate inter me et vineam meam. ⁶⁵ ⁴ Quid est quod debui ultra facere vineam meam, et non feci ei? an quod exspectavi ut faceret uvas, et fecit labruscas? ⁶⁶ ⁵ Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineam meam: auferam sepem ejus, et erit in direptionem; diruam maceriam ejus, et erit in conculcationem. ⁶⁷ ⁶ Et ponam eam desertam; non putabitur et non fodietur: et ascendent vepres et spinæ, et nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem. ⁶⁸ ⁷ Vineam enim Domini exercituum domus Israëel est; et vir Juda germen ejus delectabile: et exspectavi ut faceret iudicium, et ecce iniquitas; et justitiam, et ecce clamor.] ⁶⁹ ⁸ [Væ qui conjungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis usque ad terminum loci! Numquid habitabitis vos soli in medio terræ? ⁷⁰ ⁹ In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum; nisi domus multæ desertæ fuerint, grandes et pulchræ, absque habitatore. ⁷¹ ¹⁰ Decem enim jugera vinearum facient lagunculam unam, et triginta modii sementis facient modios tres. ⁷² ¹¹ Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, et potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis! ⁷³ ¹² Cithara, et lyra, et tympanum, et tibia, et vinum in conviviis vestris; et opus Domini non respicitis, nec opera manuum ejus consideratis. ¹³ Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, et nobiles ejus interierunt fame, et multitudo ejus siti exaruit. ¹⁴ Propterea dilatavit infernus animam suam, et aperuit os suum absque ullo termino; et descendent fortes ejus, et populus ejus, et sublimes gloriosique ejus, ad eum. ¹⁵ Et incurvabitur homo, et humiliabitur vir, et oculi sublimium deprimentur. ¹⁶ Et exaltabitur Dominus exercituum in iudicio; et Deus sanctus sanctificabitur in justitia. ¹⁷ Et pascentur agni juxta

⁶⁴ + **5.2 Vineam electam.** ID. Alia editio, vineam Sorec, quod est genus vitis optimæ, uberrimæ perpetuis fructibus; cuncta quæ de vinea dicuntur, ad statum animæ referuntur, quæ a Deo plantata non attulit uvas, sed labruscas: et tradita est bestiis conculcanda, nec imbrem doctrinæ suscepit, quia dona præterita contempsit.

⁶⁵ + **5.3 Nunc ergo habitatores,** etc. Similiter Nathan David interrogat, ut de se tanquam de alio sententiam proferat.

⁶⁶ + **5.4 An quod exspectavi,** etc.? Hoc secundum quosdam supra apud se dixit, hic vero quod cogitaverat, alios interrogat.

⁶⁷ + **5.5 Et nunc ostendam vobis.** Quasi diceret: Quia non vultis respondere, ergo respondebo pro vobis. Auferam, etc. Ut scilicet qui Deum non senserunt per beneficia, sentiant per supplicia, et ideo minatur pœnam, ut convertantur ad pœnitentiam.

⁶⁸ + **5.6 Et nubibus.** ID. Quæ sub Elia, etc., usque ad quando nec prophetas habuerunt, et apostolos repulerunt.

⁶⁹ + **5.7 Domus Israëel,** etc. ID. Ex quo divisum est regnum, etc., usque ad quia Christus ex eis natus est. Ecce clamor. Quo vociferatus est contra Dominum et clamavit, dicens: Tolle, tolle, crucifige; vel, clamorem pro justitia fecerunt, quia Christum interfecerunt, cujus sanguis clamat ad Dominum: Vox sanguis fratris tui Abel clamat ad me de terra Gen. 4..

⁷⁰ + **5.8 Væ qui conjungitis.** Hoc specialiter ad Judæos qui avarissimi, etc., usque ad donec deficiat terra, sensus scilicet, et sermo humanus.

⁷¹ + **5.9 In auribus.** ID. Quasi diceret propheta: Hæc verba interioribus auribus audivi, quæ sunt Domini exercituum. Nisi domus, etc. Pompa scilicet, et structura hæreticorum, usque ad qui ad comparationem multiplicis numeri unione constringitur.

⁷² + **5.10 Decem enim jugera.** ID. Sterilitas terræ, quæ captivitatem secutura est, ostenditur.

⁷³ + **5.11 Væ qui consurgitis.** Quasi diceret: Captivitas imminet, etc., usque ad non intelligunt in se opera Domini.

ordinem suum, et deserta in ubertatem versa advenæ comedent.] ⁷⁴ ¹⁸ [Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustrum peccatum ! ⁷⁵ ¹⁹ qui dicitis: Festinet, et cito veniat opus ejus, ut videamus; et appropiet, et veniat consilium sancti Israël, et sciemus illud ! ⁷⁶ ²⁰ Væ qui dicitis malum bonum, et bonum malum; ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum ! ²¹ Væ qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes. ⁷⁷ ²² Væ qui potentes estis in bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem ! ⁷⁸ ²³ qui justificatis impium pro muneribus, et justitiam justi aufertis ab eo ! ⁷⁹ ²⁴ Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis, et calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi favilla erit, et germen eorum ut pulvis ascendet; abjecerunt enim legem Domini exercituum, et eloquium sancti Israël blasphemaverunt. ⁸⁰ ²⁵ Ideo iratus est furor Domini in populum suum, et extendit manum suam super eum, et percussit eum: et conturbati sunt montes, et facta sunt morticina eorum quasi sterminus in medio platearum. In his omnibus non est adversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extensa. ⁸¹ ²⁶ Et elevabit signum in nationibus procul, et sibilabit ad eum de finibus terræ: et ecce festinus velociter veniet. ⁸² ²⁷ Non est deficiens neque laborans in eo; non dormitabit, neque dormiet; neque solvetur cingulum renum ejus, nec rumpetur corrigia calceamenti ejus. ²⁸ Sagittæ ejus acutæ, et omnes arcus ejus extenti. Ungulæ equorum ejus ut silex, et rotæ ejus quasi impetus tempestatis. ²⁹ Rugitus ejus ut leonis; rugiet ut catuli leonum: et frendet, et tenebit prædam, et amplexabitur, et non erit qui eruat. ³⁰ Et

⁷⁴ + **5.17 Et pascentur agni.** ID. Juxta historiam idem est quod supra, regionem vestram alieni devorant coram vobis. Advenæ: Auferetur a vobis regnum Dei, etc. De toto enim orbe congregata, etc., usque ad loca taurorum occuparent agni.

⁷⁵ + **5.18 Væ qui trahitis.** Hæc ad principes Judæorum, etc., usque ad anathematizant vocabulum Christianorum. In funiculis vanitatis. ID. In quibus erant, etc., usque ad tanquam solidissimis vinculis tenemur.

⁷⁶ + **5.19 Væ qui dicitis.** ID. Hoc specialiter contra Judæos qui Barrabam elegerunt, Christum condemnaverunt; generaliter ad omnes qui injustum justificant, justum condemnant. Malum, tenebras, amarum, in simili significatione et figura ponuntur. In Barraba diabolum intelligimus, de quo: Libera nos a malo.

⁷⁷ + **5.21 Væ qui sapientes estis.** Despecta Dei sapientia, etc., usque ad nec intrant ad Christum, nec permittunt intrare.

⁷⁸ + **5.22 Ebrietatem.** Vinum continet omne vitium. Ebrietas quæ Hebraice sicera significat omnia quæ statum mentis evertunt. Ex abundantia panis et vini peccatum Sodomorum crevit.

⁷⁹ + **5.23 Qui justificatis impium pro muneribus.** Supra dictum est, quia pro uvis attulerunt spinas, et fenum, et ligna, et stipulas, et vepres arsueros, quia non tantum ista fecerunt, sed et legem abjecerunt, et eloquium Dei blasphemaverunt. De quibus: De Sion exhibit lex, et verbum Domini de Jerusalem.

⁸⁰ + **5.24 Radix eorum.** ID. Prava cogitatio, ex qua procedit opus tanquam germen.

⁸¹ + **5.25 Ideo iratus.** ID. Notandum quod non exprobrat idololatriam et cætera peccata, sed quod abjecerunt legem Evangelii, et blasphemaverunt sanctum sermonem Domini: qui iratus fuerat contra principes et potentes, qui erant sapientes sibi et munera sequentes; quos devoravit lingua ignis, ut potentes potenter tormenta patiantur. Iratus est. ID. Non quod humanis subiaceat passionibus; sed qui delinquimus, nisi Dominum irascentem audierimus, non timemus. Et percussit, etc. Futura quasi præterita dicit prophetali certitudine.

⁸² + **5.26 Et sibilabit ad eum de finibus terræ,** etc. ID. Hebræi hunc locum de Babyloniis intelligunt, etc., usque ad affectu se jungit populo, et ait:

sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris: aspiciemus in terram, et ecce tenebræ tribulationis, et lux obtenebrata est in caligine ejus.]⁸³

6In anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum; et ea quæ sub ipso erant replebant templum.^{84 2} Seraphim stabant super illud: sex alæ uni, et sex alæ alteri; duabus velabant faciem ejus, et duabus velabant pedes ejus, et duabus volabant.^{85 3} Et clamabant alter ad alterum, et dicebant: [Sanctus, sanctus, sanctus Dominus, Deus exercituum; plena est omnis terra gloria ejus.]^{86 4} Et commota sunt superliminaria cardinum a voce clamantis, et domus repleta est fumo.^{87 5} Et dixi: [Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, et in medio populi polluta labia habentis ego habito, et regem Dominum exercituum vidi oculis meis.]^{88 6} Et volavit ad me unus de seraphim, et in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari,^{89 7} et tetigit os meum, et dixit:

⁸³ + **5.30 Aspiciemus.** Non ausi respicere cœlum, cujus habitatorem Deum offendimus, et lux nostra, quam semper habebamus in Deo, tribulationum caligine obscurata est.

⁸⁴ + **6.1 In anno,** etc. HIER. Ozias ipse est Azarias, etc., usque ad cadens in faciem, excelsa voce clamat ad Dominum. Rex Ozias. Rex, scilicet leprosus, qui sacerdotium usurpavit. Vidi Dominum. Christum scilicet. Visus est Filius in habitu regnantis; locutus est Spiritus sanctus propter consortium majestatis, unitatemque substantiæ. Super solium excelsum, etc. HIER. Qui videt Dominum regnantem in cœlestibus virtutibus, videt eum super solium excelsum et elevatum, quæ sunt Throni et Dominationes, etc. Quidam dicunt seraphim virtutes in cœlo Deo assistentes et laudantes, quæ in ministeria mittuntur maxime ad eos qui purgatione indigent, et propter peccata aliqua ex parte supplicii. ID. Cherubim, multitudo scientiæ, super quos Dominus in modum aurigæ sedere ostenditur, unde: Qui sedes super cherubim, etc. Seraphim autem præter hunc locum in Scripturis canonicis me legisse non memini. Errant ergo qui in precibus solent scribere: Qui sedes super cherubim et seraphim.

⁸⁵ + **6.2 Stabant.** ID. Id est, stant assistentia Deo; volant demonstrantia Deum; nudant quasi medietatem; non manifestant quæ velata sunt; non velant, quæ nota sunt. Sex alæ uni. ID. Victorinus duodecim apostolos intelligit. Nos autem duodecim lapides altaris quos ferrum non tetigit, et duodecim gemmas in diademate sacerdotis. ID. Alas habere dicuntur angeli, quia in superioribus commorantur, vel propter velocem in omnibus discursum, sicut et venti alati dicuntur. Duabus velabant faciem ejus. Ante hæc quæ fuerunt nescio, etc., usque ad angeli quoque et prædicatores nihil inde docent; similiter: Velabant pedes. HIER. Quid post hunc mundum futurum sit ignoramus: media tamen, quæ sex diebus vel ætatibus facta sunt, vel fiunt; cognoscimus tantum Duabus velabant, quia de præsentis tantummodo notitiam habemus. ID. Hebræus meus longe alia via ingressus est, etc., usque ad et tunc vere purgatus labiis, dixi ad Dominum: Ecce ego, mitte me.

⁸⁶ + **6.3 Et clamabant.** ID. Non leviter dicunt, sed salutarem omnibus confessionem clamorem pronuntiant: Sanctus, sanctus, sanctus, quia et ipsa, scilicet seraphim sancta: sanctius enim his nihil est: mirantur autem quod Filius tantum se humiliaverit et crucem subierit, et terrenis innotuerit. Sanctus, sanctus, etc. Mysterium Trinitatis. In utroque Testamento Trinitas prædicatur, Dominus Christus, scilicet qui hic quatuor litterarum est, quod proprie de Deo ponitur: Iod, He, Iod, He; id est, duo ia, quæ duplicata ineffabile nomen Dei faciunt. Plena est omnis terra. ID. Et implebitur, etc., usque ad post duos et quadraginta annos a passione Domini.

⁸⁷ + **6.4 Superliminaria.** In Veteri Testamento locutus est Dominus, etc., usque ad quem capientes dicimus: Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus I Cor. 13..

⁸⁸ + **6.5 Pollutus.** ID. Hoc dicit pro societate populi, cum quo cogebatur loqui. Noxium est cum peccatoribus vivere. Ego habito. Nota cum peccatoribus non esse morandum. Et regem Dominum exercituum vidi oculis meis: et volavit ad me unus. Sic Abraham postquam vidit Dominum et vocem ejus audivit, se cinerem et pulverem esse confitetur, quia quantacunque sit hominum dignitas, vilescit in comparatione ejus.

⁸⁹ + **6.6 De seraphim.** ID. Seraphim per m, in masculino genere per n, in neutro genere plurali

[Ecce tetigit hoc labia tua, et auferetur iniquitas tua, et peccatum tuum mundabitur.] ⁹⁰ ⁸ Et audivi vocem Domini dicentis: [Quem mittam? et quis ibit nobis?] Et dixi: [Ecce ego, mitte me.] ⁹¹ ⁹ Et dixit: [Vade, et dices populo huic: Audite audientes, et nolite intelligere; et videte visionem, et nolite cognoscere. ⁹² ¹⁰ Excæca cor populi hujus, et aures ejus aggrava, et oculos ejus claude: ne forte videat oculis suis, et auribus suis audiat, et corde suo intelligat, et convertatur, et sanem eum.] ⁹³ ¹¹ Et dixi: [Usquequo, Domine?] Et dixit: [Donec desolentur civitates absque habitatore, et domus sine homine, et terra relinquatur deserta. ¹² Et longe faciet Dominus homines, et multiplicabitur quæ derelicta fuerat in medio terræ. ¹³ Et adhuc in ea decimatio, et convertetur, et erit in ostensionem sicut terebinthus, et sicut quercus quæ expandit ramos suos; semen sanctum erit id quod steterit in ea.] ⁹⁴

7Et factum est in diebus Achaz, filii Joathan, filii Oziæ, regis Juda, ascendit Rasin, rex Syriæ, et Phacee, filius Romeliæ, rex Israël, in Jerusalem, ad præliandum contra eam: et non potuerunt ⁹⁵ ² debellare eam. Et nuntiaverunt domui David, dicentes: Requievit Syria super Ephraim. Et commotum est cor ejus, et cor populi ejus, sicut moventur ligna silvarum a facie venti. ³ Et dixit Dominus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz, tu et qui derelictus est Jasub, filius tuus, ad extremum aquæductus piscinæ

dicimus. Seraphim tamen singulariter dici potest, sicut cherubim et cherub. Et in manu ejus. Id est, operatione ejus, id est Christi. Calculus, id est, charitas, quem forcipe, id est doctrina duorum Testamentorum, de altari tulerat, et Isaiæ in exemplum posuerat. Calculus. ID. LXX: carbunculus, lapis ignitus, qui propter flammæ colore igneus dicitur. Forcipe. ID. Hæc est scala Jacob gladius bis acutus, etc., usque ad Dei sermonem duplici acie præceptorum comprehendens. De altari. Quod Joannes vidit in Apocalypsi, quod est plenum calculis ignitis, quibus possunt peccata purgari.

⁹⁰ + **6.7 Ecce tetigi labia tua:** unde: Quid detur tibi aut quid adjiciatur tibi ad linguam dolosam? Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis Psal. 119.. Hic est sermo Dei, de quo dicitur: Habes carbones ignis, sedebis super eos, hi erunt tibi in adjutorium. Et auferetur iniquitas. ID. Jeremias, qui puer erat, ideo pene immunis a peccato solius manus tactu purgatur. Ad Isaiam vero qui dicit: Vir pollutus labiis ego sum, angelus cum calculo mittitur.

⁹¹ + **6.8 Quem mittam?** Non cogit, sed voluntatem quærit: voluntas enim sola præmium meretur. Isaias autem, tanquam purgatus, offert se spontaneus. Mitte me. ID. Putat se bonum nuntiaturum, etc., usque ad non temeritatis esse, sed obedientiæ, quod se obtulerit.

⁹² + **6.9 Audite audientes.** ID. Lucas secundum LXX in Actibus apostolorum: Aure audietis et non intelligetis, etc., usque ad et magis Græcis quam Hebraicis utitur testimoniis.

⁹³ + **6.10 Excæca,** etc. ID. Cui simile, etc., usque ad nec est Dei crudelitas, sed misericordia, infidelibus excæcatis, humiles illuminare. Et convertatur. Quamvis grave peccatum sit, si convertatur quis, potest salvari: sed hi pro magnitudine sceleris, poenitentia sunt indigni.

⁹⁴ + **6.13 Et adhuc.** Et pro, id est, adhuc ex ea gente decimatio, quasi adhuc decima pars illius gentis remanebit. Et erit. Sub Adriano, Judæa iterum vastata est, quinquagesimo vero anno post captivitatem Romanorum. Prohibiti enim sunt publicis legibus Judæam intrare.

⁹⁵ + **7.1 Et factum est in diebus Achaz,** etc. HIER. Quæ scripta sunt usque ad hunc locum sub Ozia et Joathan filio ejus, visa sunt; sequuntur sub Achaz rege impiissimo, qui a Deo derelictus ab inimicis expugnatur. Achaz. Qui clausit januas templi et Baalim adoravit, filium suum idolo consecravit, altare æneum abstulit, et altare idolorum in templo posuit. Jure ergo a Domino derelictus est: Et surrexerunt adversus eum inimici II Par. 28.. Ascendit, secundo. Primo enim Assyrii de tribu Juda, etc., usque ad facti sunt amici Herodes et Pilatus in passione Christi.

superioris in via agri Fullonis; ⁹⁶ ⁴ et dices ad eum: [Vide ut sileas; noli timere, et cor tuum ne formidet a duabus caudis titionum fumigantium istorum, in ira furoris Rasin, regis Syriae, et filii Romeliae; ⁹⁷ ⁵ eo quod consilium inierit contra te Syria in malum, Ephraim, et filius Romeliae, dicentes: ⁶ Ascendamus ad Judam, et suscitemus eum, et avellamus eum ad nos, et ponamus regem in medio ejus filium Tabeel. ⁹⁸ ⁷ Hæc dicit Dominus Deus: Non stabit, et non erit istud; ⁸ sed caput Syriae Damascus, et caput Damasci Rasin; et adhuc sexaginta et quinque anni, et desinet Ephraim esse populus; ⁹⁹ ⁹ et caput Ephraim Samaria, et caput Samariae filius Romeliae. Si non credideritis, non permanebitis.] ¹⁰ Et adjecit Dominus loqui ad Achaz, dicens: ¹¹ Pete tibi signum a Domino Deo tuo, in profundum inferni, sive in excelsum supra. ¹⁰⁰ ¹² Et dixit Achaz: Non petam, et non tentabo Dominum. ¹³ Et dixit: [Audite ergo, domus David. Numquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis et Deo meo? ¹⁴ Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel. ¹⁰¹ ¹⁵ Butyrum et mel comedet, ut sciat reprobare malum, et eligere bonum. ¹⁰² ¹⁶ Quia antequam sciat puer reprobare malum et eligere bonum, derelinquetur terra quam tu detestaris a facie duorum regum suorum. ¹⁰³ ¹⁷ Adducet Dominus super te, et super populum tuum, et super domum patris tui, dies qui non venerunt a diebus separationis Ephraim a Juda, cum rege Assyriorum. ¹⁸ Et erit in die illa:

⁹⁶ + **7.3 Derelictus est.** A fratre suo Rabsace, qui ad Assyrios transierat, ut tradunt Hebraei. Jasub filius tuus. ID. Qui interpretatur reliquus comes et convertens, qui populus Juda de manibus duorum regum liberandus erat. In via. Ibi Rabsaces, postea ex præcepto Sennacherib, Dei populum blasphemavit.

⁹⁷ + **7.4 Duabus caudis.** Duæ caudæ, etc., usque ad et ductus cum decem tribubus in montes Medorum et Persarum.

⁹⁸ + **7.6 Tabeel.** ID. Tabeel bonus Deus, quasi dicat: Ibi ponamus idolum Dei nostri, vel ad litteram, Filium hominis sic vocat.

⁹⁹ + **7.8 Adhuc sexaginta,** etc. Quasi diceret: Interim contenti erunt finibus suis, et Damasco tanquam metropoli Syriae imperabit Rasim, et caput civitatum Ephraim Samaria erit, et in ea interim regnabit filius Romeliae. Sexaginta quinque anni. A vicesimo sexto anno regni Ozia, quando lepra percussus est, ex tunc Joathan filius ejus regnavit septem et viginti annis, patre adhuc vivente. Post mortem ejus annis sexdecim, post quem Achaz aliis sexdecim, postea regnante Ezechia sex annis. Ephraim, id est, decem tribus in captivitatem ductæ, cessarunt esse populus.

¹⁰⁰ + **7.11 Pete tibi signum.** ID. Ut qui prophetæ non credidit, Domini auctoritate terreatur; quasi diceret: Difficile videtur tibi quod regna potentissima brevi finiantur, et tu libereris et populus tuus, sed pete tibi signum. Pete tibi signum. Moyses accepit signum de terra, etc., usque ad utrumque mortem Domini et ascensionem respicit. Non petam. Non humiliter, sed superbe. Multi enim leguntur a Domino signa petivisse et accepisse, sed Achaz ita respondit, tanquam auctoritatem habens: Non tentabis Dominum Deum tuum. Vel, timuit quod in signo Deus glorificaretur et idola vilificarentur.

¹⁰¹ + **7.14 Ecce virgo concipiet.** ID. Hebraice alma, Latine quoque alma dicitur sancta, etc., usque ad quod violenter esse exortum etiam stultis patet. Emmanuel. ID. Quidam Isaiam duos filios habuisse dicunt, etc., usque ad propter quam Verbum caro factum est.

¹⁰² + **7.15 Reprobare malum.** ID. Quasi diceret: In pannis infantia positus habebit boni malique discretionem. His verbis percipimus Salvatoris, infantiam divinam in eo non minuisse sapientiam, quamvis dicatur: Puer autem proficiebat ætate et sapientia, ut veritas humani corporis probaretur: infantia enim non præjudicat divinæ sapientia.

¹⁰³ + **7.16 Derelinquetur,** etc. ID. quasi diceret: Terra Syriae et Samariae ab invocatione nominis ejus vastabitur, et domus Juda a duobus regibus liberabitur.

sibilabit Dominus muscæ quæ est in extremo fluminum Ægypti, et api quæ est in terra Assur; ¹⁰⁴ ¹⁹ et venient, et requiescent omnes in torrentibus vallium, et in cavernis petrarum, et in omnibus frutetis, et in universis foraminibus. ²⁰ In die illa radet Dominus in novacula conducta in his qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput et pilos pedum, et barbam universam. ¹⁰⁵ ²¹ Et erit in die illa: nutriet homo vaccam boum, et duas oves, ²² et præ ubertate lactis comedet butyrum; butyrum enim et mel manducabit omnis qui relictus fuerit in medio terræ. ¹⁰⁶ ²³ Et erit in die illa: omnis locus ubi fuerint mille vites, mille argenteis, in spinas et in vepres erunt. ²⁴ Cum sagittis et arcu ingredientur illuc: vepres enim et spinæ erunt in universa terra. ²⁵ Et omnes montes qui in sarculo sarrientur, non veniet illuc terror spinarum et veprium: et erit in pascua bovis, et in conculcationem pecoris.] ¹⁰⁷

8Et dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandem, et scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahe, cito prædare. ¹⁰⁸ ² Et adhibui mihi testes fideles, Uriam sacerdotem, et Zachariam, filium Barachia: ¹⁰⁹ ³ et accessi ad prophetissam, et concepit, et peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus: Accelera spolia detrahere; Festina prædari: ¹¹⁰ ⁴ quia antequam sciat puer vocare patrem suum et matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, et spolia Samariae, coram rege Assyriorum. ¹¹¹ ⁵ Et adjecit Dominus loqui ad me adhuc, dicens: ⁶ [Pro eo quod abjecit populus iste aquas Siloë, quæ vadunt cum silentio, et assumpsit magis Rasin, et filium Romelia: ⁷ propter hoc ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes et multas, regem Assyriorum, et omnem gloriam ejus, et ascendet super

¹⁰⁴ + **7.18 Muscæ.** ID. Id est Ægyptiis, populo imbelli et idololatria sordenti. Legimus ab Ægyptiis Josiam occisum et populum Israël subjugatum, nec multo post tempore Nabuchodonosor cum innumerabili exercitu cepit Jerusalem, templum succendit, et habitatores Assyrios in Judæa posuit.

¹⁰⁵ + **7.20 Novacula.** ID. Rex Assyriorum qui in Jeremia columba Dei vocatur in eo tanquam in novacula acutissima et in his qui trans flumen, scilicet Assyriis, sunt, radet Dominus in Judæa caput et pilos pedum, scilicet omnem fortitudinem regum et principum, et subjectorum.

¹⁰⁶ + **7.22 Comedet butyrum.** Delectabitur in passione Christi vel sua. Butyrum enim ex multis confectionibus efficitur.

¹⁰⁷ + **7.25 Et omnes montes qui in sarculo sarrientur.** ID. Relictis campestribus metu hostium ad montana confugient, aspera montium manu propria excolentes, vitam miseram sustentabunt. Cætera erunt in pascua.

¹⁰⁸ + **8.1 Et dixit Dominus ad me: Sume tibi.** HIER. Primum propheta prædicit Achaz futura, etc., usque ad unde rursus partus virginalis describitur. Velociter spolia. ID. Hoc nomen pueri, quasi diceret: Ne patiaris ultra diabolus regnare; et non angelos, non Prophetas mitte, sed ipse descende.

¹⁰⁹ + **8.2 Uriam,** etc. ID. Urias, lux Domini; Zacharias, memoria Domini; Barachias, benedictio Domini; his testibus nativitas Domini comprobatur. Unde duobus testibus euntibus in Emmaus incipiens a Moysse et prophetis, quæ de se dicta erant, disseruit.

¹¹⁰ + **8.3 Ad prophetissam.** ID. Ad Spiritum sanctum a quo omnis prophetia, quæ Græce neutri generis pneuma, Hebraice feminini Ruach, Latine masculini generis est, et ideo diversis positionibus sortitur, nullius est enim. Vel ad Mariam, quam prophetissam fuisse nemo dubitat.

¹¹¹ + **8.4 Puer.** ID. Præcipitur itaque Isaias, etc., usque ad domum David sola invocatione salvaret. Pro eo quod abjecit populus aquas Siloë. HIER. In quibus cæcus se lavit, etc., usque ad terram ipsius Judam conatus sit possidere.

omnes rivos ejus, et fluet super universas ripas ejus; ¹¹² ⁸ et ibit per Judam, inundans, et transiens: usque ad collum veniet. Et erit extensio alarum ejus implens latitudinem terræ tuæ, o Emmanuel ! ⁹ Congregamini, populi, et vincimini; et audite, universæ procul terræ: confortamini, et vincimini; accingite vos, et vincimini. ¹¹³ ¹⁰ Inite consilium, et dissipabitur; loquimini verbum, et non fiet: quia nobiscum Deus. ¹¹ Hæc enim ait Dominus ad me: Sicut in manu forti erudit me, ne irem in via populi hujus, dicens: ¹² Non dicatis: Conjuratio; omnia enim quæ loquitur populus iste, conjuratio est: et timorem ejus ne timeatis, neque paveatis. ¹¹⁴ ¹³ Dominum exercituum ipsum sanctificate; ipse pavor vester, et ipse terror vester: ¹⁴ et erit vobis in sanctificationem; in lapidem autem offensionis, et in petram scandali, duabus domibus Israël; in laqueum et in ruinam habitantibus Jerusalem. ¹¹⁵ ¹⁵ Et offendent ex eis plurimi, et cadent, et conterentur, et irretientur, et capientur. ¹⁶ Liga testimonium, signa legem in discipulis meis. ¹¹⁶ ¹⁷ Et exspectabo Dominum qui abscondit faciem suam a domo Jacob, et præstolabor eum. ¹⁸ Ecce ego et pueri mei quos dedit mihi Dominus in signum, et in portentum Israël a Domino exercituum, qui habitat in monte Sion: ¹¹⁷ ¹⁹ et cum dixerint ad vos: Quærite a pythonibus et a divinis qui strident in incantationibus suis: numquid non populus a Deo suo requiret, pro vivis a mortuis? ²⁰ ad legem magis et ad testimonium. Quod si non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux. ¹¹⁸ ²¹ Et transibit per eam, corruet, et esuriet; et cum esurierit, irascetur. Et maledicet regi suo, et Deo suo, et suscipiet sursum, ¹¹⁹ ²² et ad terram intuebitur; et ecce tribulatio et tenebræ, dissolutio et angustia, et caligo persequens, et non poterit avolare de angustia sua.]

9[Primo tempore alleviata est terra Zabulon et terra Nephthali: et novissimo aggravata est via maris trans Jordanem Galilææ gentium. ¹²⁰ ²

¹¹² + **8.7 Aquas fluminis.** ID. Exercitum Sennacherib, cujus potentia occupans terram Samariæ inundationi fluminis comparatur.

¹¹³ + **8.9 Congregamini populi.** ID. Quasi: Contra Emmanuel nihil potestis, etc., usque ad quia perversitas non potest rectum superare.

¹¹⁴ + **8.12 Ne dicatis.** ID. Quasi diceret: Non timeatis duorum regum adversus Judam conjurationem: conjuratio est consensus multorum in malum. Ne timeatis neque paveatis. Tu et qui tecum sunt populi, quia videntur timendi; quia principium sapientiæ timor Domini.

¹¹⁵ + **8.14 In lapidem.** ID. Quem reprobaverunt ædificantes, etc., usque ad peccata peccatis sociantes et vincti laqueis delictorum. Duabus domibus. Vel in duabus familiis, etc., usque ad per traditiones suas legis præcepta dissipaverunt et maculaverunt.

¹¹⁶ + **8.16 Signa legem.** Quasi diceret: Aperi eam, Domine, discipulis meis, etc., usque ad possumus etiam doctrinas intelligere.

¹¹⁷ + **8.18 Pueri mei, ex Deo nati.** Alii Prophetæ et eorum discipuli. Legunt hoc quidam de duobus filiis Isaïæ, etc., usque ad qui in portentum sæcularis sapientiæ et superbiæ Judæorum fuerunt.

¹¹⁸ + **8.20 Non eris eis.** ID. Hoc est si populus iste noluerit veritatem a Domino quærere, non habebit Christum, scilicet lumen veritatis, quam negligit.

¹¹⁹ + **8.21 Regi suo.** Diabolo et paternis traditionibus, id est, antiquis erroribus.

¹²⁰ + **9.1 Primo tempore,** HIER. Hæc duæ tribus ab Assyriis in captivitatem ductæ sunt, etc., usque ad vidit prius lucem prædicantis Christi. Terra Zabulon. ID. In qua Christus primum prædicavit et miracula fecit: ibi enim aquas in vinum convertit, apostolos elegit. Via maris. Mare in hoc

Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. ¹²¹ ³ Multiplicasti gentem, et non magnificasti lætitiā. Lætābuntur coram te, sicut qui lætantur in messe; sicut exsultant victores capta præda, quando dividunt spolia. ¹²² ⁴ Jugum enim oneris ejus, et virgam humeri ejus, et sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian. ¹²³ ⁵ Quia omnis violentia prædatio cum tumultu, et vestimentum mistum sanguine, erit in combustionem, et cibus ignis. ¹²⁴ ⁶ Parvulus enim natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus: et vocabitur nomen ejus, Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. ¹²⁵ ⁷ Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis; super solium David, et super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud et corroboret in iudicio et justitia, amodo et usque in sempiternum: zelus Domini exercituum faciet hoc.] ¹²⁶ ⁸ [Verbum misit Dominus in Jacob, et cecidit in Israël. ¹²⁷ ⁹ Et sciet omnis populus Ephraim, et habitantes Samariam, in superbia et magnitudine cordis dicentes: ¹⁰ Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus; sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus. ¹²⁸ ¹¹ Et elevabit Dominus hostes Rasin super eum, et inimicos ejus in tumultum vertet. ¹² Syriam ab oriente, et Philistiim ab occidente; et devorabunt Israël toto ore. In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. ¹³ Et populus non est reversus ad percutientem se, et Dominum exercituum non inquisierunt. ¹⁴ Et disperdet Dominus ab Israël caput et

loco lacus Genezareth, qui Jordane influente efficitur. In cujus littore est Capharnaum, Tiberias, Bethsaida et Corozain, in quibus Dominus maxime commoratus est, et sic: Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam. Galilææ gentium. Galilææ duæ sunt: una gentium, vicina Tyriis in tribu Nephtali; altera circa Tiberiadem et stagnum Genesareth, in tribu Zabulon.

¹²¹ + **9.2 In regione umbræ mortis.** ID. In umbra mortis sunt, qui in peccatis adhuc vivunt: In regione umbræ mortis, qui jam mortuis operibus ad inferna descenderunt.

¹²² + **9.3 Non magnificasti lætitiā.** Nobis de salute Judæorum; quamvis enim gaudeant de gentium conversione, dolent tamen de Judæorum repulsione. Lætābuntur coram te, etc. Propheta ad Christum de discipulis.

¹²³ + **9.4 Jugum enim.** ID. Habet Christus jugum, sed suave; et diabolus, sed importabile onere. Et Christus principatum super humerum, in quo crucem portavit, et diabolus in humero virgam, qua superbit. Exactoris. Ipsius, scilicet exigentis. Quotidie enim nummum peccati quem primo homini commisit, a posteris cum usura exigit.

¹²⁴ + **9.5 Quia omnis violenta prædatio.** ID. Acsi dicat: Genus humanum quod diabolus deprædatus est, auferet ei Dominus violenter, id est, potenter, et ipsum cum tumultu detrudet in infernum. Unde tam de ipso quam de membris ejus dicitur: Perit memoria eorum cum sonitu Psal. 9.. Vestimentum mistum. ID. Diabolus qui plenus omnium sanguine, qui homicida ab initio; vel homines, quibus diabolus tanquam veste circumdatur, quorum manus plenæ sunt sanguine.

¹²⁵ + **9.6 Puer natus est nobis.** Non Judæis, nobis, etc., usque ad sed oriri non videntibus non videtur. Principatus super humerum. ID. Dum duceretur ad patibulum, portavit crucem, in qua meruit principatum. ID. Septuaginta: Magni consilii angelus. Quod in Hebræo non habetur, sed nominum majestate perterriti, non ausi sunt de puero dicere, quod aperte Deus appellandus sit. Ideo pro his sex nominibus hoc posuerunt, magni consilii angelus.

¹²⁶ + **9.7 Zelus Domini.** ID. Cœpit ab Emmanuel prophetia, ubi dicitur: Pete tibi signum a Deo. Hic finitur.

¹²⁷ + **9.8 Verbum misit Dominus.** ID. Verbum Hebraicum Dabar, etc., usque ad despiciunt Ecclesiam, et simplicitatem ejus putant imperitiā.

¹²⁸ + **9.10 Lateres ceciderunt.** ID. Dicebant superius, etc., usque ad ex fortibus et bellicosis principibus populum muniemus. Cedros. Id est, invincibiles ex nobis principes præficiemus eis.

caudam, incurvantem et refrenantem, die una. ¹⁵ Longævus et honorabilis, ipse est caput; et propheta docens mendacium, ipse est cauda. ¹⁶ Et erunt qui beatificant populum istum, seducentes; et qui beatificantur, præcipitati. ¹⁷ Propter hoc super adolescentulis ejus non lætabitur Dominus, et pupillorum ejus et viduarum non miserebitur: quia omnis hypocrita est et nequam, et universum os locutum est stultitiam; in omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. ¹⁸ Succensa est enim quasi ignis impietas: veprem et spinam vorabit, et succendetur in densitate saltus, et convolvetur superbia fumi. ¹⁹ In ira Domini exercituum conturbata est terra, et erit populus quasi esca ignis; vir fratri suo non parcat. ²⁰ Et declinabit ad dexteram, et esuriet; et comedet ad sinistram, et non saturabitur; unusquisque carnem brachii sui vorabit: Manasses Ephraim, et Ephraim Manassen; simul ipsi contra Judam. ²¹ In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.]

10[Væ qui condunt leges iniquas, et scribentes injustitiam scripserunt, ¹²⁹ ² ut opprimerent in iudicio pauperes, et vim facerent causæ humilium populi mei; ut essent viduæ præda eorum, et pupillos diriperent. ³ Quid facietis in die visitationis, et calamitatis de longe venientis? ad cuius confugietis auxilium? et ubi derelinquetis gloriam vestram, ⁴ ne incurvemini sub vinculo, et cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.] ⁵ [Væ Assur! virga furoris mei et baculus ipse est; in manu eorum indignatio mea. ¹³⁰ ⁶ Ad gentem fallacem mittam eum, et contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia, et diripiat prædam, et ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum. ⁷ Ipse autem non sic arbitrabitur, et cor ejus non ita existimabit; sed ad conterendum erit cor ejus, et ad internecionem gentium non paucarum. ¹³¹ ⁸ Dicet enim: ⁹ Numquid non principes mei simul reges sunt? numquid non ut Charcamis, sic Calano? et ut Arphad, sic Emath? numquid non ut Damascus, sic Samaria? ¹³² ¹⁰ Quomodo invenit manus mea regna idoli, sic et simulacra eorum de Jerusalem et de Samaria. ¹³³ ¹¹ Numquid non sicut feci Samariæ et idolis ejus, sic faciam Jerusalem et simulacris ejus? ¹² Et erit, cum impleverit Dominus cuncta opera sua in monte Sion et in Jerusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur, et super gloriam

¹²⁹ + **10.1 Væ qui condunt.** HIER. Hæc plerique adhuc contra decem tribus dici arbitrantur, etc., usque ad cum captivitatis, vel iudicii dies advenerit.

¹³⁰ + **10.5 Væ Assur.** ID. Hucusque contra decem et duas tribus, etc., usque ad et non solum captivavit, sed partim delevit.

¹³¹ + **10.7 Ipse autem.** ID. Sic philosophi, sic hæretici, et sic persecutores Christiani nominis: cum Deus aliquos eis verberandos permittit, in omnes sæviunt, nec verberare, sed occidere cupiunt: et paucis superatis in omnes audaciam sumunt.

¹³² + **10.9 Nunquid non principes mei simul.** Ordo: Reges sunt mei principes, id est, mihi servientes: multos enim reges secum adduxit, quos subjugaverat. Damascus. Damascus est metropolis in Syria: hanc condidit Eliezer, servus Abrahæ; in hac regnavit Rasin.

¹³³ + **10.10 Quomodo invenit manus.** Vox Sennacherib admirantis potentiam suam. Plene dicta complevit. Omnes enim civitates decem tribuum, et Juda et Benjamin præter Jerusalem deprædatus est, et ipsius partem inferiorem, quam tradidit ei Sobna scriba.

altitudinis oculorum ejus. ¹³⁴ ¹³ Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, et in sapientia mea intellexi; et abstuli terminos populorum, et principes eorum deprædatus sum, et detraxi quasi potens in sublimi residentes. ¹⁴ Et invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum; et sicut colliguntur ova quæ derelicta sunt, sic universam terram ego congregavi; et non fuit qui moveret pennam, et aperiret os, et ganniret. ¹³⁵ ¹⁵ Numquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur? Quomodo si eleveur virga contra elevantem se, et exaltetur baculus, qui utique lignum est. ¹⁶ Propter hoc mittet Dominator, Dominus exercituum, in pinguibus ejus tenuitatem; et subtus gloriam ejus succensa ardebit quasi combustio ignis. ¹³⁶ ¹⁷ Et erit lumen Israël in igne, et Sanctus ejus in flamma; et succendetur, et devorabitur spina ejus et vepres in die una. ¹³⁷ ¹⁸ Et gloria saltus ejus, et carmeli ejus, ab anima usque ad carnem consumetur; et erit terrore profugus. ¹³⁸ ¹⁹ Et reliquiæ ligni saltus ejus præ paucitate numerabuntur, et puer scribet eos.] ²⁰ [Et erit in die illa: non adjiciet residuum Israël, et hi qui fugerint de domo Jacob, inniti super eo qui percutit eos; sed innitetur super Dominum, Sanctum Israël, in veritate. ¹³⁹ ²¹ Reliquiæ convertentur; reliquiæ, inquam, Jacob ad Deum fortem. ¹⁴⁰ ²² Si enim fuerit populus tuus, Israël, quasi arena maris, reliquiæ convertentur ex eo; consummatio abbreviata inundabit justitiam. ¹⁴¹ ²³ Consummationem enim et abbreviationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ. ¹⁴² ²⁴ Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus exercituum: Noli timere, populus meus, habitator Sion, ab Assur: in virga percutiet te, et baculum suum levabit super te, in via Ægypti. ¹⁴³ ²⁵ Adhuc enim paululum

¹³⁴ + **10.12 Cum impleverit Dominus.** Subversiones, scilicet urbis, etiam obsidionem quando venit Rabsaces, et fecit ea quæ in sequentibus commemorantur.

¹³⁵ + **10.14 Ganniret.** Gannire est vulpium, vel, ut alii, avium.

¹³⁶ + **10.16 Et subtus gloriam.** Dicit Hieronymus secundum Hebræos, corpora interfectorum Assyriorum cœlesti igne exusta, et in pulverem redacta, vestimenta illæsa; et venientes Judæi, vestium summitate arrepta, pulverem excutiebant. HIER. Quidam volunt hunc regem significare contrariam fortitudinem, etc., usque ad tradunt enim Hebræi decem tantum de ejus exercitu remansisse.

¹³⁷ + **10.17 Et erit lumen.** Dicunt Hebræi quod Michæl archangelus fuerit, cui commissa est custodia illius gentis, sicut Daniel dicit.

¹³⁸ + **10.18 Et gloria saltus.** Carmelus mons magnus, fecundus arboribus. Quasi exercitus innumerus sicut ligna sylvarum, et corpore et anima peribit. Ad carnem. ID. Hæretici quoque, cum ecclesiastica doctrina illuxerit, et eorum decipula patuerit, ad tantam venient solitudinem, ut de saltu et infructuosus arboribus, et innumerabili multitudine, vix pauci resideant, qui eorum sequantur errorem.

¹³⁹ + **10.20 Et erit in die illa.** HIER. Cum Phacee et Rasin vellent venire, etc., usque ad sed in Deo spem ponant.

¹⁴⁰ + **10.21 Reliquiæ convertentur.** Secundum Josephum innumerabili Judæorum multitudine occisa, intelligimus paucos in apostolis et apostolicis viris esse salvatos.

¹⁴¹ + **10.22 Consummatio abbreviata.** Perfectio eorum quæ de Christo erant tam longo tempore ante prædicta tribus annis et dimidio completa. Justitiam, quia injuste occisus, mortem et diabolus juste vicit, et mundum redemit morte.

¹⁴² + **10.23 Consummationem enim.** ID. Ad litteram. Fecit, quia tantam multitudinem præter decem, occidit brevi spatio unius noctis.

¹⁴³ + **10.24 Super te in via Ægypti.** Captivitatis decem tribubus, etc., usque ad cepit et subvertit.

modicumque, et consummabitur indignatio et furor meus super scelus eorum.
¹⁴⁴ ²⁶ Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, juxta plagam
 Madian in petra Oreb: et virgam suam super mare, et levabit eam in via
 Ægypti. ¹⁴⁵ ²⁷ Et erit in die illa: auferetur onus ejus de humero tuo et
 jugum ejus de collo tuo, et computrescet jugum a facie olei.] ²⁸ [Veniet in
 Ajath, transibit in Magron, apud Machmas commendabit vasa sua. ²⁹
 Transierunt cursim, Gaba sedes nostra; obstupuit Rama, Gabaath Saulis fugit.
¹⁴⁶ ³⁰ Hinni voce tua, filia Gallim, attende Laisa, paupercula Anathoth. ³¹
 Migravit Medemena; habitatores Gabim, confortamini. ¹⁴⁷ ³² Adhuc dies
 est ut in Nobe stetur; agitabit manum suam super montem filiæ Sion, collem
 Jerusalem. ³³ Ecce Dominator, Dominus exercituum, confringet lagunculam
 in terrore; et excelsi statura succidentur, et sublimes humiliabuntur. ¹⁴⁸ ³⁴
 Et subvertentur condensa saltus ferro; et Libanus cum excelsis cadet.]

11 [Et egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet. ¹⁴⁹
² Et requiescet super eum spiritus Domini: spiritus sapientiæ et intellectus,
 spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis; ¹⁵⁰ ³ et replebit
 eum spiritus timoris Domini. Non secundum visionem oculorum judicabit,
 neque secundum auditum aurium arguet; ¹⁵¹ ⁴ sed judicabit in justitia
 pauperes, et arguet in æquitate pro mansuetis terræ; et percutiet terram virga
 oris sui, et spiritu labiorum suorum interficiet impium. ¹⁵² ⁵ Et erit justitia
 cingulum lumborum ejus, et fides cinctorium renum ejus. ¹⁵³ ⁶ Habitabit

¹⁴⁴ + **10.25 Paululum modicumque.** Hoc longo tempore post completum est; sed omnia
 sæcula æternitati in quo omnia præsentia sunt comparata momentanea sunt.

¹⁴⁵ + **10.26 Virgam suam in mare.** ID. Quasi: Antequam veniat super te, aggredietur
 Tharacam, regem Æthiopiæ, et transibit mare Rubrum, et levabit virgam super Ægyptum, et sic
 cum multo exercitu revertetur contra Jerusalem.

¹⁴⁶ + **10.29 Transierunt cursim. Gaba sedes,** etc. Præteritum pro futuro more prophético.

¹⁴⁷ + **10.31 Confortamini adhuc dies est.** ID. Postquam Sennacherib tetendit in Nobe tento-
 ria, volens mane expugnare Jerusalem, non cessavit usque in mediam noctem minari desolationem
 Jerusalem, dicens: En, ista sola civitas liberari de manu mea poterit?

¹⁴⁸ + **10.33 Ecce dominator Dominus exercituum,** etc. Dixit pueri nomen de virgine nascituri,
 etc., usque ad et Libanus cum suis cedris succidatur.

¹⁴⁹ + **11.1 Et egredietur virga.** HIER. Usque ad principium visionis Babylonis, prophetia est
 de Christo, quam per partes explanamus, ne lectoris memoriam confundamus. Egredietur. Virgam
 et florem Judæi ipsum Christum interpretantur, etc., usque ad et tu es Filius meus primogenitus,
 qui regnas in sempiternum.

¹⁵⁰ + **11.2 Et requiescet.** ID. Quia in ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis. Spiritus. Sicut
 sermo Domini, lux, vita et resurrectio vocatur, etc., usque ad hi sunt septem oculi in lapide uno
 secundum Zachariam.

¹⁵¹ + **11.3 Et replebit eum spiritus.** ID. Spiritualiter propter parvulos qui timore indigent,
 quem foras mittit perfecta charitas. Qui enim timet, pœnam habet, et non est perfectus in charitate.
 Non secundum. Non accipiet personam, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni
 gente; qui timet Deum acceptus est illi. Arguet. ID. Pharisæos et reprehendentes apotolos, quando
 in sabbato ambulantes per sata, spicas vellentes manibus confricabant et manducabant.

¹⁵² + **11.4 Virga oris sui.** ID. Potest per virgam sententia judicii intelligi. In principio
 enim prædicationis dixit: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum; et subjunxit:
 Omnis arbor quæ non facit fructus bonos eradicetur et in ignem mittetur.

¹⁵³ + **11.5 Interficiet impium.** Si enim Michæl interficiet ut quidam dicunt, ipse Deus tamen
 in Michæle hoc faciet. Fides. HIER. Fideles bene operando adhærebunt ei qui factus est sapientia,

lupus cum agno, et pardus cum hædo accubabit; vitulus, et leo, et ovis, simul morabuntur, et puer parvulus minabit eos. ¹⁵⁴ ⁷ Vitulus et ursus pascentur, simul requiescent catuli eorum; et leo quasi bos comedet paleas. ¹⁵⁵ ⁸ Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis; et in caverna reguli qui ablactatus fuerit manum suam mittet. ¹⁵⁶ ⁹ Non nocebunt, et non occident in universo monte sancto meo, quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes.] ¹⁵⁷ ¹⁰ [In die illa radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulchrum ejus gloriosum. ¹⁵⁸ ¹¹ Et erit in die illa: adjiciet Dominus secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyriis, et ab Ægypto, et a Phetros, et ab Æthiopia, et ab Ælam, et a Sennaar, et ab Emath, et ab insulis maris. ¹⁵⁹ ¹² Et levabit signum in nationes, et congregabit profugos Israël, et dispersos Juda colliget a quatuor plagis terræ. ¹⁶⁰ ¹³ Et auferetur zelus Ephraim, et hostes Juda peribunt; Ephraim non æmulabitur Judam, et Judas non pugnabit contra Ephraim. ¹⁶¹ ¹⁴ Et volabunt in humeros Philisthiim per mare, simul prædabuntur filios orientis; Idumæa et Moab præceptum manus eorum, et filii Ammon obedientes erunt. ¹⁶² ¹⁵ Et desolabit Dominus linguam maris Ægypti, et levabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui; et percutiet eum in septem rivis, ita ut transeant per eum calceati. ¹⁶³ ¹⁶ Et erit via residuo populo meo qui

justitia et sanctificatio, qui ait: Ego lux et vita.

¹⁵⁴ + **11.6 Lupus cum agno.** ID. Paulus cum Petro, unde: Benjamin lupus rapax. Et: Pasce oves meas. Habitabit lupus cum agno. Non agnus et hædus habitabant cum lupo et pardo, sed lupus et pardus, agni et hædi imitantur innocentiam, scilicet Christum. Habitabit lupus. HIER. Judæi nostri judaizantes, etc., usque ad nihil malum, nisi turpitudinem. ID. Vitulus et ovis humiles et innocentes, etc., usque ad hoc præstet Ecclesia in mundo.

¹⁵⁵ + **11.7 Leo quasi bos,** etc. ID. Principes enim hujus sæculi et simplices alii historiæ superficie sunt contenti; triticum enim et medullam, id est, interiorem sensum non intelligunt.

¹⁵⁶ + **11.8 Infans.** Christus, vel apostoli, malitia parvuli, sensu perfecti: qui dæmones eiciebant de corporibus obsessis. Reguli. Regulus, rex omnium serpentium, etc., usque ad de obsessis corporibus scilicet. Manum. Id est, divinam potentiam in comprehensum exinde aspidem vel regulum, id est, diabolum, tradet captivum.

¹⁵⁷ + **11.9 Quia repleta.** More suo, in fine prophetalia verba panduntur, ne ad litteram accipiantur.

¹⁵⁸ + **11.10 Qui stat in signum,** unde: Ecce positus est hic in ruinam, et in resurrectionem multorum in Israël, et in signum cui contradicetur Luc. 2. LXX: Qui consurget ut sit princeps, etc., usque ad idem significat sepulchrum. Pro dormitione et requie, altero verbo, sed eodem sensu, sepulchrum vertimus.

¹⁵⁹ + **11.11 Residuum.** ID. Apostolus: Reliquiæ salvæ fient. Tradunt enim historiæ quod apostoli toto orbe diffusi prædicaverunt Evangelium: et quidem Persas, Indosque penetraverunt, ut Æthiopia manum daret Deo.

¹⁶⁰ + **11.12 Signum.** Crucis, in qua est victoria, ut sciant omnes in quo diabolus sit victus. A quatuor plagis. ID. Hoc in Pentecosten videtur impletum, etc., usque ad ut totius mundi vocatio demonstratur.

¹⁶¹ + **11.13 Et auferetur,** etc. ID. Quando Isaias hoc prædicebat, inter duas et decem tribus discordia inexorabilis erat, credentes autem pacificati sunt in fide Christi et unitate charitatis.

¹⁶² + **11.14 Præceptum manus,** etc. Quod præcipiunt operantur; et verbo docent, et exemplo.

¹⁶³ + **11.15 Linguam maris.** ID. Quæ idola laudabat. Mare, id est, populus Ægypti, qui super omnes idola colit, ut Deum laudet et timeat, et idola condemnet et abijciat. Et levabit. Ut Idumæa, et Moab, et filii Ammon tradent manus apostolis, sic et Ægyptii. Et percutiet. Id est, minuet pro uno septem principes ponendo, etc., usque ad ut siccis pedibus transirent. Ut transeant per eum,

relinquetur ab Assyriis, sicut fuit Israël in die illa qua ascendit de terra Ægypti.]

12[Et dices in die illa: Confitebor tibi, Domine, quoniam iratus es mihi; conversus est furor tuus, et consolatus es me. ¹⁶⁴ ² Ecce Deus salvator meus; fiducialiter agam, et non timebo: quia fortitudo mea et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem. ³ Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris. ¹⁶⁵ ⁴ Et dicetis in die illa: Confitemini Domino et invocate nomen ejus; notas facite in populis adinventiones ejus; mementote quoniam excelsum est nomen ejus. ⁵ Cantate Domino, quoniam magnifice fecit; annuntiate hoc in universa terra. ⁶ Exsulta et lauda, habitatio Sion, quia magnus in medio tui Sanctus Israël.]

13Onus Babylonis, quod vidit Isaias, filius Amos. ¹⁶⁶ ² [Super montem caliginosum levate signum: exaltate vocem, levate manum, et ingrediantur portas duces. ³ Ego mandavi sanctificationis meis, et vocavi fortes meos in ira mea, exsultantes in gloria mea. ⁴ Vox multitudinis in montibus, quasi populorum frequentium; vox sonitus regum, gentium congregatarum. Dominus exercituum præcepit militiæ belli, ⁵ venientibus de terra procul, a summitate cæli; Dominus, et vasa furoris ejus, ut disperdat omnem terram. ⁶ Ululate, quia prope est dies Domini; quasi vastitas a Domino veniet. ⁷ Propter hoc omnes manus dissolventur, et omne cor hominis contabescet, ¹⁶⁷ ⁸ et conteretur. Torsiones et dolores tenebunt; quasi parturiens dolebunt: unusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ vultus eorum. ¹⁶⁸ ⁹ Ecce dies Domini veniet, crudelis, et indignationis plenus, et iræ, furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, et peccatores ejus conterendos de ea. ¹⁰ Quoniam stellæ cæli, et splendor earum, non expandent lumen suum; obtenebratus est sol in ortu suo, et luna non splendebit in lumine suo. ¹⁶⁹ ¹¹ Et visitabo super orbis mala, et contra impios iniquitatem eorum; et quiescere faciam superbiam infidelium, et arrogantiam fortium humiliabo.

etc. Sub metaphora, Nilus divisus et in partes cæsus dicitur, etc., usque ad Domino Evangelio viam præparante.

¹⁶⁴ + **12.1 Confitebor tibi.** HIER. Sicut transito mari Rubro, dixerunt: Cantemus Domino, etc. Sic regno mundi destructo, dicit Ecclesia: Confitebor tibi.

¹⁶⁵ + **12.3 De fontibus Salvatoris.** ID. Unde: Benedicite Domino de fontibus Israël, etc., usque ad ut prophetia cum Evangelio conveniat.

¹⁶⁶ + **13.1 Onus Babylonis.** HIER. Babylon, metropolis Chaldæorum, etc., usque ad qui dicit: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.

¹⁶⁷ + **13.7 Dissolventur,** etc. Quia nullum opus Dei justitia dignum reperietur.

¹⁶⁸ + **13.8 Combustæ.** Quasi carbones nimio dolore, vel in re. Multi enim fuere combusti. Combustæ igne. Igne quem sibi succenderunt, quia dicere non possunt: Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine Psal. 4., et: Nos autem revelata facie gloriam Domini contemplantes II Cor. 3..

¹⁶⁹ + **13.10 Obtenebratus est sol.** Possunt hæc ad diem judicii referri, quando omnia luminaria obtenebrari videbuntur comparata splendori Christi.

¹⁷⁰ ¹² Pretiosior erit vir auro, et homo mundo obrizo. ¹⁷¹ ¹³ Super hoc cælum turbabo; et movebitur terra de loco suo, propter indignationem Domini exercituum, et propter diem iræ furoris ejus. ¹⁷² ¹⁴ Et erit quasi damula fugiens, et quasi ovis, et non erit qui congreget. Unusquisque ad populum suum convertetur, et singuli ad terram suam fugient. ¹⁷³ ¹⁵ Omnis qui inventus fuerit occidetur, et omnis qui supervenerit cadet in gladio; ¹⁶ infantes eorum allidentur in oculis eorum, diripientur domus eorum, et uxores eorum violabuntur. ¹⁷ Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint; ¹⁷⁴ ¹⁸ sed sagittis parvulos interficient, et lactantibus uteris non miserebuntur, et super filios non parcat oculus eorum. ¹⁹ Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclyta superbia Chaldæorum, sicut subvertit Dominus Sodomam et Gomorrhæam. ¹⁷⁵ ²⁰ Non habitabitur usque in finem, et non fundabitur usque ad generationem et generationem; nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi. ²¹ Sed requiescent ibi bestię, et replebuntur domus eorum draconibus, et habitabunt ibi struthiones, et pilosi saltabunt ibi; ¹⁷⁶ ²² et respondebunt ibi ululæ in ædibus ejus, et sirenes in delubris voluptatis.] ¹⁷⁷

14[Prope est ut veniat tempus ejus, et dies ejus non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Jacob, et eliget adhuc de Israël, et requiescere eos faciet super humum suam; adjungetur advena ad eos, et adhærebit domui Jacob. ¹⁷⁸ ² Et tenebunt eos populi, et adducent eos in locum suum; et

¹⁷⁰ + **13.11 Et visitabo super orbis mala.** Vindicabo ut corrigam, etc., usque ad: Misericordia autem mea non auferetur ab eis. Et requiescere. Quasi diceret: Hoc faciam, ut qui superbit humilietur.

¹⁷¹ + **13.12 Pretiosior erit vir auro,** etc. ID. Omnia rara pretiosa, id est, vir Babylonis rarius invenietur auro. Similiter dicitur sermo Domini pretiosus, id est, raro inveniebantur. In die quoque judicii visitabit Dominus mala orbis, et quiescere faciet arrogantiam dæmonum, et pauci invenientur electi propter persecutionem Antichristi.

¹⁷² + **13.13 Cælum turbabo,** etc. Non quod animata sunt, sed propter indignationem Domini, qui respicit terram, et facit eam tremere. Forsitan imminente captivitate, cælum tonando, et terra concutiendo mota est. Potest de die judicii legi.

¹⁷³ + **13.14 Damula fugiens.** Damula, diabolus est vel prava doctrina, cujus magistri in damula significantur, quæ Græce dicitur.

¹⁷⁴ + **13.17 Ecce ego suscitabo,** etc. Legimus in Genesi 10, quod et Madai filius Noë auctor Medorum fuit: qui interpretatur mensura, sive a potente vel forti. Igitur contra Babylonios qui mente confusi sunt, suscitantur a potente et forti Deo fortitudines ad puniendum, quæ reddant unicuique secundum opera sua.

¹⁷⁵ + **13.19 Et erit Babylon illa civitas,** etc. ID. Non postea reædificata est, etc., usque ad a lupis et canibus devorandas.

¹⁷⁶ + **13.21 Bestię,** etc. Per has omnes bestias lucis refugas, dæmonum vel angelorum fortitudines intelligimus, quibus ad puniendum traduntur. Struthiones. De quibus in Job satis tractatum est, quæ de terra altius non elevantur, cum pennas habere videantur. Pilosi. Sylvestres homines hispidi, qui et incubones, vel satyri, vel genera dæmonum.

¹⁷⁷ + **13.22 Ululæ in ædibus.** Magnitudinis corvinæ, sed maculis respersæ, quæ rostro in palude sito horrendum stridunt. Sirenes. Sunt serpentes cristati et alati velut alii pisces marini in specie muliebri, vel portenta diaboli, quæ dulci cantilena decipiunt homines, hujus sæculi naufragium, non clausis auribus transeuntes.

¹⁷⁸ + **14.1 Jacob.** Nota proprietatem verborum. Jacob qui adhuc in lucta est, miseretur: Israël, qui post victoriam nomen accepit, elegit.

possidebit eos domus Israëel super terram Domini in servos et ancillas: et erunt capientes eos qui se ceperant, et subjicient exactores suos.] ³ [Et erit in die illa: cum requiem dederit tibi Deus a labore tuo, et a concussionem tua, et a servitute dura qua ante servisti, ⁴ sumes parabolam istam contra regem Babylonis, et dices: Quomodo cessavit exactor; quievit tributum? ¹⁷⁹ ⁵ Contrivit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium, ¹⁸⁰ ⁶ cædentem populos in indignatione plaga insanabili, subjicientem in furore gentes, persequentem crudeliter. ⁷ Conquievit et siluit omnis terra, gavisa est et exsultavit; ⁸ abietes quoque lætatæ sunt super te, et cedri Libani: ex quo dormisti, non ascendet qui succidat nos. ¹⁸¹ ⁹ Infernus subter conturbatus est in occursum adventus tui; suscitavit tibi gigantes. Omnes principes terræ surrexerunt de soliis suis, omnes principes nationum. ¹⁸² ¹⁰ Universi respondebunt, et dicent tibi: Et tu vulneratus es sicut et nos; nostri similis effectus es. ¹⁸³ ¹¹ Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum; subter te sternetur tinea, et operimentum tuum erunt vermes. ¹⁸⁴ ¹² Quomodo cecidisti de cælo, Lucifer, qui mane oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes? ¹⁸⁵ ¹³ Qui dicebas in corde tuo: In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum; sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis; ¹⁸⁶ ¹⁴ ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo? ¹⁵ Verumtamen ad infernum detraheris, in profundum laci. ¹⁸⁷ ¹⁶ Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque

¹⁷⁹ + **14.4 Quomodo**, etc. Admirando quomodo vastator terrarum, etc., usque ad novissima autem inimica destruetur mors. Exactor. HIER. Qui exigit usque ad novissimum quadrantem a debitoribus suis, qui dicunt illud: Dimitte nobis debita Matth. 5.. Huic tradentur debitores, huic tradidit Paulus Corinthum fornicantem.

¹⁸⁰ + **14.5 Baculum**. Vocat Nabuchodonosor vel diabolus, quia sicut per illum flagellantur a Deo impii, sic per hunc in pœnis inferni vel quotidie in peccato suggerendo, insidiando.

¹⁸¹ + **14.8 Abietes quoque**. Principes diversarum gentium ab illo afflictis; vel filii, quorum patres interfecit. Ex quo dormisti. Quia victo forti et direptis vasis, ejus satellites corruerunt, unde: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo, et angelis ejus Matth. 25.. Nota mortis mors dormitio dicitur. Qui succidat. Unde psalmus: Operuit montes umbra ejus, et arbusta ejus cedros Dei Psal. 79. Has aliquando peccantes tradit Dominus supplicio conterendas: unde dicitur: Conteret Dominus cedros Libani Psal. 28..

¹⁸² + **14.9 Infernus**. Habitatores vel principes ejus inferni subter te. Sub terra enim est infernus, in quo visus est dives ille a Lazaro, unde Dominus vinctos suos eruit, vinctum diabolus dimisit. Omnes principes. Etsi hæc facta non sunt, tamen fieri potuerunt. Solatium est malorum inimicos habere socios pœnarum.

¹⁸³ + **14.10 Vulneratus es**. Qui immortalis et Deus videbaris. Nos pro imbecillitate sensuum putabamus non posse resistere potentia Dei, et te solum in altitudine tua permanere.

¹⁸⁴ + **14.11 Subter**. ID. Putredo tinea et operimentum vermium, etc., usque ad qui dicebat Christo: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me Matth. 4..

¹⁸⁵ + **14.12 Qui mane oriebaris**. HIER. Hi sunt falsi apostoli, etc., usque ad et in lateribus aquilonis, in frigidis.

¹⁸⁶ + **14.13 In cœlum conscendam**. ID. In firmamento erat, in cœlum ubi est Domini solium cupiebat ascendere. Hæc omnia ad hæreticos sunt referenda, qui cum deorsum sint cum principe suo, jactant se excelsos esse. In lateribus aquilonis. Unde: Ab aquilone exardescunt mala, et succenditur olla Jeremiæ. De quo: Dicam aquiloni, Da: id est, redde captivos. Nubium. Id est prophetarum, de quibus: Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem Psal. 35.. Et veritas tua usque ad nubes. Judas nubes fuit cum aliis apostolis, sed vitio suo diabolus ascensorem suscepit.

¹⁸⁷ + **14.15 Verumtamen ad infernum detraheris**. Qui per virtutes potuisti ascendere, per

prospicient: Numquid iste est vir qui conturbavit terram, qui concussit regna,¹⁸⁸ ¹⁷ qui posuit orbem desertum, et urbes ejus destruxit, vinctis ejus non aperuit carcerem?¹⁸⁹ ¹⁸ Omnes reges gentium universi dormierunt in gloria, vir in domo sua;¹⁹⁰ ¹⁹ tu autem projectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, et obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio, et descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadaver putridum.¹⁹¹ ²⁰ Non habebis consortium, neque cum eis in sepultura; tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti: non vocabitur in æternum semen pessimorum.¹⁹² ²¹ Præparate filios ejus occisioni, in iniquitate patrum suorum: non consurgent, nec hæreditabunt terram, neque implebunt faciem orbis civitatum.¹⁹³ ²² Et consurgam super eos, dicit Dominus exercituum; et perdam Babylonis nomen, et reliquias, et germen, et progeniem, dicit Dominus;²³ et ponam eam in possessionem ericii, et in paludes aquarum, et scopabo eam in scopa terens, dicit Dominus exercituum.]¹⁹⁴ ²⁴ [Juravit Dominus exercituum, dicens: Si non, ut putavi, ita erit; et quomodo mente tractavi,¹⁹⁵ ²⁵ sic eveniet: ut conteram Assyrium in terra mea, et in montibus meis conculcem eum; et auferetur ab eis jugum ejus, et onus illius ab humero eorum tolletur.¹⁹⁶ ²⁶ Hoc consilium quod cogitavi super omnem terram; et hæc est manus extenta super universas gentes.¹⁹⁷ ²⁷

vitia cades. Sancti habent pennas columbæ et aquilæ ut volent et requiescant: impii quasi plumbum merguntur in aquis vehementibus, et descendunt in profundum quas lapis Zach. 5.. Iniquitas sedet super talentum plumbi. Detraheris. Invitus Christus; descendit voluntarius. Profundum. Ad infimas et pessimas pœnas. Quanto enim gradus altior, tanto casus gravior. Laci. Id est, inferni, etc., usque ad sed per teporem et simulationem fidei a Domino rejiciuntur.

¹⁸⁸ + **14.16 Est vir.** ID. Non Deus; unde: Inimicus homo superseminavit zizaniam Matth. 13..
¹⁸⁹ + **14.17 Urbes.** ID. Ecclesias, ut faceret synagogas diaboli, et hæretica pravitate pollueret munditiam fidei. Vinctis ejus non. Quos solvunt apostoli, imitatores magistri, etc., usque ad sed in tenebris recludebat, ut nec Evilmerodach filio suo aperiret.

¹⁹⁰ + **14.18 Omnes reges.** ID. Reges gentium, etc., usque ad nec in morte quiescit a cruciatibus.
¹⁹¹ + **14.19 Tu autem.** Videtur fabulæ consentire, etc., usque ad reviviscet pater tuus. Quasi cadaver. ID. Multitudine peccatorum putruerunt, et corruptæ sunt cicatrices meæ Psal. 37.. Virtus suavis odoris est.

¹⁹² + **14.20 Consortium.** Scilicet sepulturæ. Altera est enim pœna auctoris, altera ejus qui ab auctoritate compulsus: Hic est gladius quo vulnerati sunt plurimi, et interfecti. Tu enim terram. Quasi: In superbia tua regnum Chaldæorum destructum est, quod adhuc mansisset, nisi superbia tua non fuisset. Populum. Quem tibi Deus commiserat corrigendum et regendum. Occidisti. Non Deo reservans vivos, sed pœnæ tuæ præparans socios. Non vocabitur. Ideo non vocabitur, in æternum, etc., usque ad deleta est omnis progenies, pro superbia et impietate patris.

¹⁹³ + **14.21 Iniquitate:** ID. 70. Pro iniquitate patris tui. Quod quidam non intelligentes, draconem, qui regnat in mari, quem Leviathan appellant, Hebræi volunt esse patrem diaboli; secundum illud: Quia mendax est et pater ejus Joan. 8., quod male intelligendo depravant.

¹⁹⁴ + **14.23 Et ponam.** Nihil est in ea nisi venatio regia, et coctilibus muris post annos plurimos refectis inclusa. In possessionem ericii. Mundus quoque ab ericio et paludibus possidetur modo, id est, ab immundis spiritibus; sed in fine mundi scopabit, id est, purgabit eum Dominus igne purgatorio.

¹⁹⁵ + **14.24 Juravit Dominus.** Hucusque de Babylone et regibus, etc., usque ad et hoc in terra Juda et in montibus ejus, sicut Dominus prædixerat.

¹⁹⁶ + **14.25 In montibus.** Nota proprietatem, etc., usque ad sed et eos qui virtutibus profecerunt.

¹⁹⁷ + **14.26 Hoc consilium,** id est, auferatur jugum ejus, etc., usque ad generaliter ad orbem terrarum pertinere.

Dominus enim exercituum decrevit; et quis poterit infirmare? et manus ejus extenta; et quis avertet eam?] ²⁸ In anno quo mortuus est rex Achaz, factum est onus istud: ¹⁹⁸ ²⁹ [Ne lætaris, Philisthæa omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui; de radice enim colubri egredietur regulus, et semen ejus absorbens volucrem. ¹⁹⁹ ³⁰ Et pascentur primogeniti pauperum, et pauperes fiducialiter requiescent; et interire faciam in fame radicem tuam, et reliquias tuas interficiam. ³¹ Ulula, porta; clama civitas; prostrata est Philisthæa omnis; ab aquilone enim fumus veniet, et non est qui effugiet agmen ejus. ²⁰⁰ ³² Et quid respondebitur nuntiis gentis? Quia Dominus fundavit Sion, et in ipso sperabunt pauperes populi ejus.] ²⁰¹

15 Onus Moab. [Quia nocte vastata est Ar Moab, conticuit; quia nocte vastatus est murus Moab, conticuit. ²⁰² ² Ascendit domus, et Dibon ad excelsa, in planctum super Nabo; et super Medaba, Moab ululavit; in cunctis capitibus ejus calvitium, et omnis barba radetur. ²⁰³ ³ In triviis ejus accincti sunt sacco; super tecta ejus et in plateis ejus omnis ululatus descendit in fletum. ²⁰⁴ ⁴ Clamabit Hesebon et Eleale, usque Jasa audita est vox eorum; super hoc expediti Moab ululabunt, anima ejus ululabit sibi. ²⁰⁵ ⁵

¹⁹⁸ + **14.28 In anno quo mortuus.** A principio libri hucusque sub Ozia, Joatham, Achaz, vaticinatus est Isaïas, usque ad finem sub Ezechia prædicta et partim completa. Achaz. Quo vivente, regnante in peccatoribus: nec pondus contra alienigenas, nec sermo Dei juxta Septuaginta fieri poterat ad Prophetam.

¹⁹⁹ + **14.29 Ne læteris.** Rege mortuo, inimici lætantur, quasi aliquid lucri facturi novis rebus: hinc Philisthæi, quos Achaz afflixit, de morte ejus lætantur et Judæis insultant, quia maturo rege perditio, subjaceant ejus filio, quo regnante, se putant fines eorum posse invadere. Virga percussoris. HIER. Abjecto jugo Dei, etc., usque ad et de eis serpentes volantes, vel qui absorbent volucres.

²⁰⁰ + **14.31 Ulula.** ID. Quasi: Philisthæi, plorate miseriam vestram, quæ venit per Sennacherib. Ulula, porta; clama, civitas. Philisthæi potionem cadentes, etc., usque ad anima malis cogitationibus repleta. Ab aquilone enim fumus. Exardescit sagittis diaboli, qui noxius oculis et contrarius lumini. Ab aquilone olla Jeremiæ succenditur. Non est qui effugiat agmen ejus. Nullus præter Jerusalem, etc., usque ad et sola Jerusalem sit liberanda.

²⁰¹ + **14.32 Nuntiis gentis.** Angelis qui præsent civitatibus et gentibus: singulis mirantibus, cur sola Sion amaritudinem fumi vitaverit, vel evaserit. Fundavit Sion. Super fundamentum prudentiæ, justitiæ, fortitudinis, temperantiæ, quæ sunt Christus.

²⁰² + **15.1 Onus Moab.** Hæc est visio Isaïæ habita de onere, id est, de destructione Moab. Moab, filius Loth, cujus progenies et provincia Moab vocata est: in ipsa est Ar, quæ nunc Ariopolis metropolis. Onus Moab. HIER. Est circumcisio carnalis et spiritualis, etc., usque ad Loth quoque, Sodoma per eunte, venit in Segor, et ortus est sol. Ar, id est adversarius, etc., usque ad post a Chaldæis vastati sunt.

²⁰³ + **15.2 Ascendit domus.** Ad excelsa, in quibus superbiat, ut non immolet, sed ut plangat ubi peccaverat. Dibon. ID. Fluxus eorum: Mendacium transit et fluit, et nunquam in eodem statu permanet; sermo autem Domini est compactus et stabilis. Unde manna videtur quasi glacies: non fluit, sed consistit. Super Nabo. ID. Quia et omnis prophetiæ hujus unus est sensus, etc., usque ad cum anima eorum ululaverit sibi.

²⁰⁴ + **15.3 Omnis ululatus.** Alia littera: Omnis ululat, Moab scilicet, et sic descendet in fletum. Quasi: Ascendit ad excelsa, ut ante idola ploret. Sed cum ibi nullum auxilium reperiret, descendit ad fletum in terram vel in domum suam.

²⁰⁵ + **15.4 Clamabit Hesebon.** A principio regni quod est in Hesebon, usque Jasa civitatem, ubi finitur, ubique clamor, ubique luctus. Expediti Moab ululabunt. Ab uxoribus, fortes bellatores. Inde dicitur Abraham vernaculos domus suæ elegisse expeditos, id est, sine uxoribus.

Cor meum ad Moab clamabit; vectes ejus usque ad Segor, vitulam conternantem; per ascensum enim Luith flens ascendet, et in via Oronaim clamorem contritionis levabunt. ²⁰⁶ ⁶ Aquæ enim Nemrim desertæ erunt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interiit. ²⁰⁷ ⁷ Secundum magnitudinem operis, et visitatio eorum: ad torrentem Salicum ducent eos. ²⁰⁸ ⁸ Quoniam circumvit clamor terminum Moab; usque ad Gallim ululatus ejus, et usque ad puteum Elim clamor ejus. ²⁰⁹ ⁹ Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine; ponam enim super Dibon additamenta; his qui fugerint de Moab leonem, et reliquiis terræ.] ²¹⁰

16[Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filiæ Sion. ²¹¹ ² Et erit: sicut avis fugiens, et pulli de nido avolantes, sic erunt filiæ Moab in transcensu Arnon. ²¹² ³ Ini consilium, coge concilium; pone quasi noctem umbram tuam in meridie; absconde fugientes, et vagos ne prodas. ²¹³ ⁴ Habitabunt apud te profugi mei; Moab, esto latibulum eorum a facie vastatoris: finitus est enim pulvis, consummatus est miser, defecit qui conculcabat terram. ²¹⁴ ⁵ Et præparabitur in misericordia solium, et sedebit super illud in veritate in tabernaculo David, judicans et quærens iudicium, et velociter reddens quod justum est. ²¹⁵ ⁶ Audivimus superbiam Moab: superbus est valde; superbia ejus, et arrogantia

²⁰⁶ + **15.5 Cor meum ad Moab.** Ut scilicet provocem eos ad pœnitentiam, etc., usque ad quod interpretatur leo Dei. Ad Segor. ID. Segor est ex quinque urbibus Sodomorum, etc., usque ad si post liberationem non peccasset.

²⁰⁷ + **15.6 Nemrim.** Nemrim oppidum est super mare, etc., usque ad et ideo arescet herba.

²⁰⁸ + **15.7 Et visitatio eorum.** Visitatio in malo: Visitabo in virga iniquitates eorum Psal. 88.; visitatio in bono: Visitavit nos oriens ex alto Luc. 1.. Ad torrentem salicum. Hactenus de captivitate Moabitarum per Assyrios, modo de illa quæ per Chaldæos.

²⁰⁹ + **15.8 Ululatus ejus.** Quasi, ideo ululabit Moab, quia ubi luxus prius, et delectatio propter irrigua et fontium amœna, ibi modo rivi sanguinis.

²¹⁰ + **15.9 Aqua Dibon.** Dibon, silentium, Dibon flens, et tamen una est civitas.

²¹¹ + **16.1 Emitte agnum.** HIER. Idcirco prophetæ vix intelliguntur, etc., usque ad qui dominetur in toto orbe. Petra deserti. ID. Ruth scilicet, quia juxta præceptum Domini, etc., usque ad sicut enim Christus pro utroque populo venit, sic de utroque nasci voluit. Ad montem filiæ Sion. Jerusalem, vel potius ad Ecclesiam, quæ est in contemplatione tanquam speculationis filia. In Jerusalem quoque maxime prædicavit, miracula fecit, passus est, mortuus est, et resurrexit, et genus humanum redemit.

²¹² + **16.2 Sic erunt.** Sic in captivitatem transibunt per Arnon: qui est terminus Moabitarum et Amorrhæorum. HIER. Arnon quæ interpretatur illuminatio eorum qui, derelictis erroribus, transcendunt ad scientiam veritatis.

²¹³ + **16.3 Ini consilium.** Nihil agas sine consilio, nec circumferaris omni vento doctrinæ, sequere magni consilii angelum. Coge consilium. De vagis scilicet et errantibus Ecclesiam faciendo. Pone quasi noctem. Tabernaculum scilicet, in quo quiescere te putabas, etc., usque ad ut fugientem populum Dei apud se recipiat et abscondat.

²¹⁴ + **16.4 Profugi mei.** Qui me fugerunt, qui de Ecclesia egressi sunt, qui sensum suum sunt secuti, non doctrinam Spiritus sancti. Finitus est enim pulvis. Subito transit ad interfectionem Sennacherib, qui pulvis et miser, quia gloria ejus tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ, et miserabiliter ab hac luce migravit, occisus a filiis suis in templo Dei sui.

²¹⁵ + **16.5 Et præparabit.** Judæi exponunt hoc de Ezechia, qui, post mortem Sennacherib, in pace regnavit. Sed melius ad Christum referuntur, et quædam ad primum, quædam ad secundum referuntur adventum.

ejus, et indignatio ejus plus quam fortitudo ejus. ²¹⁶ ⁷ Idcirco ululabit Moab ad Moab; universus ululabit: his qui lætantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas. ²¹⁷ ⁸ Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt, et vineam Sabama domini gentium exciderunt: flagella ejus usque ad Jazer pervenerunt, erraverunt in deserto; propagines ejus relictæ sunt, transierunt mare. ²¹⁸ ⁹ Super hoc plorabo in fletu Jazer vineam Sabama; inebriabo de lacrima mea, Hesebon et Eleale, quoniam super vindemiam tuam et super messem tuam vox calcantium irruit. ²¹⁹ ¹⁰ Et auferetur lætitia et exultatio de Carmelo, et in vineis non exsultabit neque jubilabit. Vinum in torculari non calcabit qui calcare consueverat; vocem calcantium abstuli. ²²⁰ ¹¹ Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, et viscera mea ad murum cocti lateris. ²²¹ ¹² Et erit: cum apparuerit quod laboravit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua ut obsecret, et non valebit.] ²²² ¹³ Hoc verbum quod locutus est Dominus ad Moab ex tunc. ²²³ ¹⁴ Et nunc locutus est Dominus, dicens: In tribus annis, quasi anni mercenarii, auferetur gloria Moab super omni populo multo, et relinquetur parvus et modicus, nequaquam multus. ²²⁴

²¹⁶ + **16.6 Sedebit super illud.** Quiescens et judicans, super corda bonorum. Audivimus superbiam Moab. More Scripturæ, quia læta nuntiaverat, ne negligentes faceret, comminatione terret. Et indignatio. ID. Contra Deum in cælum posuit os suum prophetis detrahens. Illud evangelicum apponens: Omnes qui venerunt ad te ante me fures fuerunt et latrones. Moysen et David homicidas vocat, Josue sanguinarium.

²¹⁷ + **16.7 Ululabit.** Alter ad alterum, omnes scilicet hæreticorum et philosophorum diversitates contra se in tormentis mugient. Super muros. Non ædificatos quadro lapide, sicut templum Dei sunt, in quo sic lapides politi, ut nec malleus auditus sit, nec securis.

²¹⁸ + **16.8 Suburbana Hesebon.** Omnes cogitationes eorum quod significat Hesebon non pertinent ad civitatem Dei; de qua: Fluminis impetus lætificat civitatem Dei Psal. 45.; sed suburbana sunt, ut ad urbem Domini pertinere credantur. Sabama. Attolens altitudinem, etc., usque ad Domini ergo gentium apostoli et apostolici viri vineæ Sabama exciderunt flagella. Erraverunt. Lustrantes universam terram Moab. In deserto. Ut tandem quos interficerent, non haberent. Propagines. Metaphoram vineæ prosequitur. Transierunt mare. ID. Ut mirabilia Domini viderent in profundo tentationum liberati ex eis.

²¹⁹ + **16.9 Vineam:** Vineam Moab, ex vicinia loci talis est, qualis Sodoma. Sabama. Qui se extollit contra sententiam Dei.

²²⁰ + **16.10 De Carmelo.** Carmelus mons est inter Phœnicem et Palæstinam imminens Ptolomaidi, in quo Elias oravit. Et ponitur sæpe pro qualibet fertilitate; unde et hic: Auferetur lætitia et exultatio de Carmelo III Reg. 18., id est, fertilitas in qua lætabantur Moabitæ. Exsultabit. Quia spiritualis circumcisionis notitiam se habere jactant hæretici. Vocem. Ne draconis venena inde exprimantur, et bibentes interficiantur.

²²¹ + **16.11 Venter meus.** Propheta, qui tanquam cithara, musica arte compositus, et de Dei timore concipiens, multos liberos generat, ut omnis chorda sonum suum reddat. Et viscera. Sicut cithara sonum compositum non emittit, etc., usque ad et Jacobus, cui una deest, desunt omnes.

²²² + **16.12 Sancta sua.** Ad sanctam, scilicet Ecclesiæ, quæ conabitur sua facere, non prævalebit: non enim statim perfecte virtutem capimus. Non valebit. In eis scilicet non invenient auxilium, in quibus sperabat, et sic apparuit, quia incassum colebat.

²²³ + **16.13 Hoc verbum.** In proœmio, etc., usque ad. Quod enim tibi cœperat, hic est completum.

²²⁴ + **16.14 In tribus annis:** quasi diceret: Sicut pauci racemi remanent, etc., usque ad sed relicto errore conversus, tribus annis tantum parvus et modicus et inglorius relinquitur. Mercenari. ID. Falsa doctrina omnia lucri causa facit, etc., usque ad levius peccatum est aperte peccare quam sanctitatem simulare.

17Onus Damasci. [Ecce Damascus desinet esse civitas, et erit sicut acervus lapidum in ruina. ²²⁵ ² Derelictæ civitates Aroër gregibus erunt, et requiescent ibi, et non erit qui exterreat. ²²⁶ ³ Et cessabit adjutorium ab Ephraim, et regnum a Damasco; et reliquiæ Syriæ sicut gloria filiorum Israël erunt, dicit Dominus exercituum. ²²⁷ ⁴ Et erit in die illa: attenuabitur gloria Jacob, et pinguedo carnis ejus marcescet. ²²⁸ ⁵ Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, et brachium ejus spicas leget; et erit sicut quærens spicas in valle Raphaim. ²²⁹ ⁶ Et relinquetur in eo sicut racemus et sicut excussio oleæ duarum vel trium olivarum in summitate rami, sive quatuor aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus, dicit Dominus Deus Israël. ²³⁰ ⁷ In die illa inclinabitur homo ad factorem suum, et oculi ejus ad Sanctum Israël respicient; ²³¹ ⁸ et non inclinabitur ad altaria quæ fecerunt manus ejus; et quæ operati sunt digiti ejus non respiciet lucos et delubra. ⁹ In die illa erunt civitates fortitudinis ejus derelictæ sicut aratra, et segetes quæ derelictæ sunt a facie filiorum Israël; et eris deserta. ²³² ¹⁰ Quia oblitus es Dei salvatoris tui, et fortis adjutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantationem fidelem, et germen alienum seminabis; ²³³ ¹¹ in die plantationis tuæ labrusca, et mane semen tuum florebit; ablata est messis in die hæreditatis, et dolebit graviter. ²³⁴ ¹² Væ multitudini populorum

²²⁵ + **17.1 Onus Damasci. Ecce Damascus.** ID. Damascus metropolis Syriæ, etc., usque ad sed quia non egerunt pœnitentiam captivati sunt.

²²⁶ + **17.2 Aroër gregibus.** Myrica, quæ est arbor infructuosa, nascens in desertis, et saxosis locis, quasi diceret: Omnes Syri infructuosi erunt et desolati. Alii dicunt ex hac arbore maleficis artibus odia concitari.

²²⁷ + **17.3 Et regnum.** Ut peccatum non regnet in ea, quæ prius sanguinem diligebat. Reliquiæ Syriæ. Ironice, pro ignominia, etc., usque ad ambo ergo captivati ignominiose.

²²⁸ + **17.4 Et erit in die illa.** ID. Cum Syria vastata fuerit ab Assyriis, etc., usque ad alii in Cyrenem translati, quæ est regio ultra Ægyptum. Emarcescet. ID. Non habebunt prophetas, nec signa, nec virtutes, nec regnum, nec sacerdotium; sed omne corpus gentis marcescet.

²²⁹ + **17.5 In messe.** De gentibus dicitur: Messis quidem multa operarii, autem pauci Matth. 9.. Illi vero pauperes, messis reliquias quæ per apostolos salvatæ sunt, et rarissimas spicas legunt. Nec in montibus, sed in valle Raphaim, id est, in humilitate, litteræ veritate. Raphaim enim gigantes sonat.

²³⁰ + **17.6 Sicut excussio.** ID. Percusso populo Judæorum, oliva quæ sub Moyse sexcenta millia armatorum habuerat, et sub David numerante Joab innumerum populum, vix paucos fructus Salvatori obtulit. Duarum aut trium. Pauli et Barnabæ. Et trium Petri, et Jacobi et Joannis, qui in monte transfiguratum Dominum conspexerunt, et archisynagogi filiam suscitari viderunt. Sive quatuor. HIER. Hi sunt reliqui novem, in quibus Judæ proditoris Matthias locum obtinuit. Hi pro diversitate gratiarum nobis ignoti, in quatuor aut in quinque separati sunt, ut Evangeliorum numerum et legis in se volumina demonstrarent, tanquam prædicatores utriusque Testamenti.

²³¹ + **17.7 In die illa inclinabitur.** Quasi diceret: Dominus esuriens, vix paucas, etc., usque ad sicut legitur in Paralipomen., et idola abjecerunt.

²³² + **17.9 In die illa erunt.** Irruentibus Assyriis, et vastantibus non solum Damascum, sed et terram decem tribuum. Aratra. ID. Amorrhæorum. Hoc contra decem tribus, quasi diceret: Sicut olim venientibus filiis Israël, relictis aratris fugerunt Amorrhæi, sic modo decem tribus venientibus Assyriis.

²³³ + **17.10 Plantationem fidelem.** Plantatio fidelis est, quando quis plantat et colit, et fructum colligit. Plantatio infidelis et germen alienum, quando alienus colligit: Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus eradicabitur Matth. 15.. Germen alienum. Non recipiens Patrem, quia non recipis Filium; qui enim credit in Patrem, credit in Filium. Germen alienum, blasphemiam contra Christum.

²³⁴ + **17.11 Mane semen tuum.** ID. Cum scilicet visum fuerit germen, etc., usque ad omnes

multorum, ut multitudo maris sonantis; et tumultus turbarum, sicut sonitus aquarum multarum. ²³⁵ ¹³ Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, et increpabit eum, et fugiet procul; et rapietur sicut pulvis montium a facie venti, et sicut turbo coram tempestate. ²³⁶ ¹⁴ In tempore vespere, et ecce turbatio; in matutino, et non subsistet. Hæc est pars eorum qui vastaverunt nos, et sors diripientium nos.] ²³⁷

18[Væ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ, ²³⁸ ² qui mittit in mare legatos, et in vasis papyri super aquas. Ite, angeli veloces, ad gentem convulsam et dilaceratam; ad populum terribilem, post quem non est alius; ad gentem exspectantem et conculcatam, cujus diripuerunt flumina terram ejus. ²³⁹ ³ Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cum elevatum fuerit signum in montibus, videbitis, et clangorem tubæ audietis. ²⁴⁰ ⁴ Quia hæc dicit Dominus ad me: Quiescam et considerabo in loco meo, sicut meridiana lux clara est, et sicut nubes roris in die messis. ²⁴¹ ⁵ Ante messem enim totus effloruit, et immatura perfectio germinabit; et præcidentur ramusculi ejus falcibus, et quæ derelicta fuerint abscidentur et excutientur. ²⁴² ⁶ Et relinquentur simul avibus montium et bestiis terræ; et æstate perpetua erunt super eum volucres, et omnes bestię terræ super illum hiemabunt. ²⁴³ ⁷ In tempore illo deferetur munus Domino exercituum a populo divulso et dilacerato, a populo terribili, post quem non fuit alius; a gente exspectante, exspectante et conculcata, cujus diripuerunt flumina terram ejus; ad locum nominis Domini exercituum, montem Sion.] ²⁴⁴

sancti cum ramis oleastri radicem salvari.

²³⁵ + **17.12 Væ multitudini.** Sennacherib et exercitui ejus, etc., usque ad cuncta opprimere et occupare cupienti.

²³⁶ + **17.13 Rapietur.** Raptus est a Jerusalem, quando cum paucis fugit in Ninivem. De mundo raptus est, quando a filiis suis cito occisus est, ut patet.

²³⁷ + **17.14 Hæc est pars eorum qui vastaverunt.** Propheta ex persona Israël, quasi diceret: Sic solet Deus beare inimicos nostros.

²³⁸ + **18.1 Væ terræ.** ID. Quia de cæteris persecutoribus Ecclesiæ dixerat, etc., usque ad quasi errando inutilia fecerit. Væ terræ cymbalæ alarum. Convertitur iterum ad Ægyptum, et vocat eum, etc., usque ad timorem Domini abstulerunt eis.

²³⁹ + **18.2 In vasis papyri,** id est in navibus de papyro factis, etc., usque ad pertransit et labitur.

²⁴⁰ + **18.3 Gentem exspectantem et conculcatam.** Omnes enim hæretici sibi promittunt ingentia, etc., usque ad id est doctrinam eorum audiunt.

²⁴¹ + **18.4 Nubes roris.** Grata messoribus fatigatis, quibus refrigerium præstat, et stipulam arentem facit humectando secabilem: sic sermo meus contra Ægyptum, gratus omnibus erit in me credentibus, et Assyriis a me eis data victoria.

²⁴² + **18.5 Ramusculi.** ID. Inutiles: unde: Ego sum vitis vera, et Pater meus agricola est: omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum, et omnem qui fert fructum purgabit eum.

²⁴³ + **18.6 Et omnes bestię terræ.** Hyperbolicos. Neque enim omnes bestię terræ super eum hyemabunt. Sed significat, et occisionem immensam, et bestiarum multitudinem maximam superventuram, quibus æstate et hieme cadavera sufficiant in escam.

²⁴⁴ + **18.7 In tempore.** Revertitur Propheta ad populum Israël, et promittit ei bona, dicens: In tempore, quasi dicat: Vastata Ægypto, non sperabit ultra Juda in umbra ejus; sed fidei et bonorum operum Domino offerret munus. Quod impletum est septuagesimo anno post captivitatem sub Zorobabel et aliis ducibus.

19 Onus Ægypti. [Ecce Dominus ascendet super nubem levem, et ingreditur Ægyptum, et commovebuntur simulacra Ægypti a facie ejus, et cor Ægypti tabescet in medio ejus,²⁴⁵ ² et concurrere faciam Ægyptios adversus Ægyptios; et pugnabit vir contra fratrem suum, et vir contra amicum suum, civitas adversus civitatem, regnum adversus regnum.²⁴⁶ ³ Et dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus ejus, et consilium ejus præcipitabo; et interrogabunt simulacra sua, et divinos suos, et pythones, et ariolos.²⁴⁷ ⁴ Et tradam Ægyptum in manu dominorum crudelium, et rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum.²⁴⁸ ⁵ Et arescet aqua de mari, et fluvius desolabitur atque siccabitur.²⁴⁹ ⁶ Et deficient flumina, attenuabuntur et siccabuntur rivi aggerum, calamus et juncus marcescet.⁷ Nudabitur alveus rivi a fonte suo, et omnis sementis irrigua siccabitur, arescet, et non erit.⁸ Et mœrebunt piscatores, et lugebunt omnes mittentes in flumen hamum; et expandentes rete super faciem aquarum emarcescent.⁹ Confundentur qui operabantur linum, pectentes et textentes subtilia.¹⁰ Et erunt irrigua ejus flaccientia: omnes qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.¹¹ Stulti principes Thaneos, sapientes consilarii Pharaonis dederunt consilium insipiens. Quomodo dicetis Pharaoni: Filius sapientium ego, filius regum antiquorum?²⁵⁰ ¹² Ubi nunc sunt sapientes tui? annuntient tibi, et indicent quid cogitaverit Dominus exercituum super Ægyptum.¹³ Stulti facti sunt principes Thaneos, emarcuerunt principes Memphæos; deceperunt Ægyptum, angulum populorum ejus.¹⁴ Dominus miscuit in medio ejus spiritum vertiginis; et errare fecerat Ægyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius et vomens.²⁵¹ ¹⁵ Et non erit Ægypto opus quod faciat caput et

²⁴⁵ + **19.1 Onus Ægypti.** etc. ID. Sciendum multa quæ hic dicuntur ad Ægyptum historialiter pertinere; sed, et hic et in aliis locis, Scripturarum multa ponuntur quæ non possunt juxta historiam stare, ut rerum necessitate cogamur altiore intelligentiam quærere. Ecce Dominus ascendet, etc. ID. Ægyptus, tenebræ vel mœror, etc., usque ad et corda sapientium Ægypti pavore tabuerunt. Simulacra Ægypti. Idololatria fractam se sentiens, ut etiam magi a dæmonibus docti, vel juxta prophetiam Balaam intelligentes natum Filium Dei, qui magicam destruerat artem, in Bethleem venerunt et Puerum adoraverunt.

²⁴⁶ + **19.2 Et concurrere faciam.** ID. Unde in Evangelio: Non veni pacem mittere in terram, sed gladium: veni enim separare hominem a patre suo, etc., Matth. 10.

²⁴⁷ + **19.3 Et dirumpetur,** etc. ID. Dividetur in contraria voluntas Ægypti, ut non magna sentiant sicut ante, sed spirituali gladio separati, consilium suum cognoscant præcipitatum esse.

²⁴⁸ + **19.4 Dominorum crudelium.** Multis dominis Ægyptus tradita est. Primum Assyriis, post Nabuchodonosor, tertio Alexandro, ad ultimum Romanis, Antonio et Cleopatra ab Augusto superatis. Chaldæi crudeliores, Romani potentiores.

²⁴⁹ + **19.5 Et arescet.** Fieri solet, ut cum ira Dei captivitas venit, ut indignationem ejus pestilentia subsequatur, et contra peccatores elementa desæviant. Veniente ergo captivitate per Chaldæos vel Romanos, forsitan et Nilus, et fontes siccati sunt. Hyperbolicos quoque propter nimiam tribulationem flumina possunt dici defecisse, et fontes aruisse et rivuli.

²⁵⁰ + **19.11 Stulti.** Adveniente captivitate Babylonica vel Romana, omnia magorum defecerunt consilia. Principes Thaneos. HIER. Humilis mandati; omnes enim hæretici contrariam altitudini humilitatem docent, et ad inferos detrahunt, et humilis mandati et dejecti sunt principes. Filius sapientium. Hæc dicebat unusquisque Pharaoni, etc., usque ad et deos magnos auctores suæ gentis fuisse jactant Isim, et Osirim, et Typhonem. Regum antiquorum. Quasi dicat: Habeo scientiam Scripturarum cum sapientia sæculari.

²⁵¹ + **19.14 Ebrius et vomens.** ID. Furore draconum, ut tandem post vomitum intelligant ebrietatem suam. Quandiu enim ebrii fuerint, nec principium habebunt, nec finem.

caudam, incurvantem et refrenantem. ²⁵² **16** In die illa erit Ægyptus quasi mulieres; et stupebunt, et timebunt a facie commotionis manus Domini exercituum, quam ipse movebit super eam. ²⁵³ **17** Et erit terra Juda Ægypto in pavorem; omnis qui illius fuerit recordatus pavebit a facie consilii Domini exercituum, quod ipse cogitavit super eam. ²⁵⁴ **18** In die illa erunt quinque civitates in terra Ægypti loquentes lingua Chanaan, et jurantes per Dominum exercituum: Civitas solis vocabitur una. ²⁵⁵ **19** In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, et titulus Domini juxta terminum ejus. ²⁵⁶ **20** Erit in signum et in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti; clamabunt enim ad Dominum a facie tribulationis, et mittet eis salvatorem et propugnatorem qui liberet eos. ²⁵⁷ **21** Et cognoscetur Dominus ab Ægypto, et cognoscent Ægyptii Dominum in die illa; et colent eum in hostiis et in muneribus; et vota vovebunt Domino, et solvent. **22** Et percutiet Dominus Ægyptum plaga, et sanabit eam; et revertentur ad Dominum, et placabitur eis, et sanabit eos. **23** In die illa erit via de Ægypto in Assyrios; et intrabit Assyrius Ægyptum, et Ægyptius in Assyrios, et servient Ægyptii Assur. ²⁵⁸ **24** In die illa erit Israël tertius Ægypto et Assyrio; benedictio in medio terræ ²⁵ cui benedixit Dominus exercituum, dicens: Benedictus populus meus Ægypti, et opus manuum mearum Assyrio; hæreditas autem mea Israël.] ²⁵⁹

20In anno quo ingressus est Thathan in Azotum, cum misisset eum Sargon, rex Assyriorum, et pugnasset contra Azotum, et cepisset eam: ²⁶⁰ **2** in

²⁵² + **19.15 Refrenantem.** HAYMO. in Isa. Pro eo quod Hieronymus debuit transferre, etc., usque ad alii præ lascivia quid faciant, nesciunt.

²⁵³ + **19.16 Mulieres.** Quas amat Ægyptus, quas solas vult Pharaon vivere, necatis viris. Diabolus virtutes interficit, vitia conservat.

²⁵⁴ + **19.17 Terra Juda Ægypto.** Scientia Scripturarum lex, et prophetæ; Evangelia erunt Ægypto in festivitatem cum se cognoverit, vel in timorem cum se mendacia habuisse intellexerit. In pavorem. Alii in festivitatem, etc., usque ad promittendo auxilium eis.

²⁵⁵ + **19.18 Quinque civitates.** Quidam quinque libros Moysi intelligunt, etc., usque ad quia de vitiis ad virtutes commutantur. Lingua Chananæa. Quæritur cur non lingua Hebræa, etc., usque ad et qui tactu immundo delectantur.

²⁵⁶ + **19.19 In die illa.** ID. Hoc non intelligens Onias sacerdos, etc., usque ad et eos usque hodie linguam propriam tenuisse. Et titulus. Titulus Domini evangelica doctrina et apostolica, quæ est usque ad terminos terræ, unde: In omnem terram exivit sonus eorum Psal. 18.. Vel titulus juxta terminum fidei, operatio bona, quæ quantum et fides extendi debet, vel imitatio passionis Christi.

²⁵⁷ + **19.20 Clamabunt enim.** Cum evangelica doctrina creverit, et persecutio ingruerit, tunc qui crediderint, clamabunt ad Deum patrem.

²⁵⁸ + **19.23 In die illa.** Ante adventum Domini, singulæ nationes, etc., usque ad qui de regno in regnum discurrunt. Et servient Ægyptii. Non quod postea illi fuissent subjugati, etc., usque ad ejusdem cum ipsis conditionis. In die illa erit. ID. Non vicissim ab Assyriis Ægyptiisque medius vexabitur, sed erit tertius cum ipsis serviens, scilicet Romanis.

²⁵⁹ + **19.25 Benedictus.** Hæ regiones præ omnibus aliis monarchis abundaverant, et ideo benedici meruerunt.

²⁶⁰ + **20.1 In anno.** ID. Assyria nomina sunt hæc, etc., usque ad expugnat eos qui serviunt generationi et libidini. In anno. Azotus, urbs Palæstinorum potentissima de quinque, etc., usque ad quæ per eum loquebatur Dominus. Cum misisset. Pulchre rex Assyriorum Sargon, id est princeps hortorum, dicitur, cui similis est Achab: Qui vineam Naboth in hortum vertere cupiebat; quod ille tropologicè intelligens, maluit mori quam facere, ne paterna hæreditas et possessio antiqua in

tempore illo locutus est Dominus in manu Isaiaë, filii Amos, dicens: Vade, et solve saccum de lumbis tuis, et calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic, vadens nudus et discalceatus. ²⁶¹ ³ Et dixit Dominus: [Sicut ambulavit servus meus Isaiaë nudus et discalceatus, trium annorum signum et portentum erit super Ægyptum et super Æthiopiā; ²⁶² ⁴ sic minabit rex Assyriorum captivitatem Ægypti, et transmigrationem Æthiopiæ, juvenum et senum, nudam et discalceatam, discoopertis natibus, ad ignominiam Ægypti. ²⁶³ ⁵ Et timebunt, et confundentur ab Æthiopia spe sua, et ab Ægypto gloria sua. ⁶ Et dicet habitator insulæ hujus in die illa: Ecce hæc erat spes nostra, ad quos confugimus in auxilium, ut liberarent nos a facie regis Assyriorum: et quomodo effugere poterimus nos?] ²⁶⁴

21. Onus deserti maris. [Sicut turbines ab africo veniunt, de deserto venit, de terra horribili. ²⁶⁵ ² Visio dura nuntiata est mihi: qui incredulus est infideliter agit; et qui depopulator est vastat. Ascende, Ælam; obside, Mede; omnem gemitum ejus cessare feci. ²⁶⁶ ³ Propterea repleti sunt lumbi mei dolore; angustia possedit me sicut angustia parturientis; corruui cum audirem, conturbatus sum cum viderem. ⁴ Emarcuit cor meum; tenebræ stupefecerunt me: Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum. ⁵ Pone mensam, contemplare in specula comedentes et bibentes: surgite, principes, arripite clypeum. ²⁶⁷ ⁶ Hæc enim dixit mihi Dominus: Vade, et pone speculatorem, et quodcumque viderit annuntiet. ²⁶⁸ ⁷ Et vidit currum duorum equitum, ascensorem asini, et ascensorem cameli; et contemplatus est diligenter multo intuitu. ²⁶⁹ ⁸ Et clamavit leo: Super speculam Domini ego sum, stans

regis impii mutaretur delicias.

²⁶¹ + **20.2 Vade et solve.** Præcipitur prophetæ ut sacco calceamentisque depositis, etc., usque ad nihil enim occultum quod non reveletur. Et fecit sic. Mira obedientia, solo cilicio induebatur vir nobilissimus, ut Hebræi tradunt. Cujus filiam Rex Manasses accepit in conjugium, non erubuit nudus incedere, nihil honestius judicans quam Domino obedire.

²⁶² + **20.3 Discalceatus.** ID. Notandum quod antequam capiatur Azotus, etc., usque ad ad quam festinat, vel stare, vel ambulare.

²⁶³ + **20.4 Ad ignominiam.** Quia pascha Domini comedere non poterant, quod comedit lumbis accinctus, baculum tenens manu, calceatis pedibus, ne, per hujus sæculi solitudinem transiens, a serpentibus mordeatur.

²⁶⁴ + **20.6 Hæccine erat.** Admiranda Dei providentia, etc., usque ad in fine ex toto peribit, cum regnum Christi illuxerit.

²⁶⁵ + **21.1 Onus deserti maris.** Babylonis, pro multitudine populi dicta mare. De deserto venit. In quo Dominus tentatus, in quo Israëlitaë percussi a serpentibus.

²⁶⁶ + **21.2 Qui incredulus.** Generalis sententia, quasi culpa singulorum est quod in tempestate opprimuntur. Ascende Ælam. LXX: Ælamitæ et legati Persarum. Ælamitæ, despicientes. Ascende, quasi diceret: O Persæ et Medi, nolite timere, equos ascendite, Babylonem obsidete. Ascende. Dei fortitudine confisus, audacter, contra adversarios loquitur. Omnem gemitum. Quo te et alias gentes gemere faciebat; vel, ut nullus jam gemat pressus potentia Babylonis; vel, tantis malis sit afflicta, ut contra te gemere non audeat.

²⁶⁷ + **21.5 Pone mensam.** Quasi diceret: O Persæ et Medi, sumite cibum, etc., usque ad in quo ignea tela diaboli restringatis. Contemplare, etc. Quid post mensam ingruat et, vel, contemplare, o Balthasar, quid scripserit in pariete: Mane, Tethel, Phares.

²⁶⁸ + **21.6 Speculatorem.** Speculantes dicuntur prophetæ.

²⁶⁹ + **21.7 Ascensorem.** Cyrus princeps imperabat Medis et Persis, etc., usque ad litteræ scilicet et spiritus ad duo referunt Testamenta.

jugiter per diem; et super custodiam meam ego sum, stans totis noctibus. ²⁷⁰
⁹ Ecce iste venit ascensor vir bigæ equitum; et respondit, et dixit: Cecidit, cecidit Babylon, et omnia sculptilia deorum ejus contrita sunt in terram. ²⁷¹
¹⁰ Tritura mea et filii areæ meæ, quæ audivi a Domino exercituum, Deo Israël, annuntiavi vobis.] ²⁷² ¹¹ Onus Duma. [Ad me clamat ex Seir: Custos, quid de nocte? custos, quid de nocte? ²⁷³ ¹² Dixit custos: Venit mane et nox; si quæritis, quærite; convertimini, venite.] ²⁷⁴ ¹³ Onus in Arabia. [In saltu ad vesperam dormietis, in semitis Dedanim. ²⁷⁵ ¹⁴ Occurrentes sitiienti ferte aquam, qui habitatis terram austri; cum panibus occurrere fugienti. ²⁷⁶ ¹⁵ A facie enim gladiatorum fugerunt, a facie gladii imminentis, a facie arcus extenti, a facie gravis prælii. ¹⁶ Quoniam hæc dicit Dominus ad me: Adhuc in uno anno, quasi in anno mercenarii, et auferetur omnis gloria Cedar. ²⁷⁷ ¹⁷ Et reliquæ numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur; Dominus enim Deus Israël locutus est.]

22Onus vallis Visionis. [Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti et tu omnis in tecta? ²⁷⁸ ² Clamoris plena, urbs frequens, civitas exsultans;

²⁷⁰ + **21.8 Leo.** Idem leo pro virtute animi, qui speculator prærogativa contemplationis. Super speculam Domini. Id est, per diem in contemplatione positus, diebus ac noctibus paratus audire et loqui quæ præceperit. Stans totis noctibus. Ut me custodiam ab omni peccato, ut sim dignus audire verbum Domini.

²⁷¹ + **21.9 Ecce iste venit vir.** Quod sequitur, se vidisse significat, venire, scilicet Salvatorem super bigam sedentem, et duobus animalibus, id est, asino et camelo, unum currum jungentem. Cecidit, cecidit. Cyro et Dario Babylonem vastantibus, etiam idola sunt confrica, templo Beli subverso et igne concremato.

²⁷² + **21.10 Tritura mea.** Quasi dicat: O popule, qui recondendus es in horrea mea, quem trivi variis angustiis, ut excuterem paleas et triticum purum, conferrem in horrea, quæ audivi a Domino ex Deo Israël, etc.

²⁷³ + **21.11 Onus Duma.** LXX: Idumææ, etc., usque ad onus Duma ad me clamat. Ad me clamat. HIER. Deus, scilicet custos meus, etc., usque ad loquitur deinde gentibus: Si me quæritis, studiosius quærite Joan. 9..

²⁷⁴ + **21.12 Venit mane,** etc. Quasi populo meo dabo lumen lætitiæ, etc., usque ad operatione, et sic audiam vos.

²⁷⁵ + **21.13 Onus in Arabia.** Arabes sunt Saraceni, etc., usque ad inde alloquitur Deus Judæos fugientes sic: In saltu ad vesperam. O Judæi, qui obsidionem Babyloniam fugietis in saltu, id est in silvis Saracenorum dormietis, fugientes Chaldæos in semitis Dodanim, quod interpretatur in propinquos vel cognatos, id est, in via quæ ducit propinquos vestros Saracenos. Vesperam. ID. Quæ est principium noctis. Qui peccare incipit, in vespera est; qui ad summum venit, in media nocte. Media nocte primogenita Ægypti occiduntur. Petrus negat, luce jam vicina pœnitet. In semitis. ID. Quia vespera principium malorum, etc., usque ad quando contra patrem rebellavit.

²⁷⁶ + **21.14 Occurrentes sitiienti ferte.** Hoc contra eos potest dici, qui otio et desidæ se tradiderunt et propria salute contenti sunt, nec pœnitentibus et conversis manum porrigunt. Sitiienti ferte aquam. Fatigatis fratribus ardore solis et sitis ferte aquam, ne in solitudine pereant.

²⁷⁷ + **21.16 Adhuc in uno,** etc. Quasi diceret: Quia non habuistis in eos misericordiam, prope sustinebitis captivitatis miseriam. Post annum a Judaica captivitate et Jerusalem subversione, hi quoque vastati sunt. Quasi in anno mercenarii: ID. quod est: Quomodo mercenarius annum suum, etc., usque ad panemque cœlestem comederint.

²⁷⁸ + **22.1 Onus vallis.** Jerusalem quondam domina gentium, etc., usque ad qui de sublimi sensu Scripturarum ad infima corruerunt. Vallis visionis. LXX: Sion, id est speculæ, scilicet Ecclesiæ. Quidnam tibi quoque. Quasi diceret: Cum philosophia et sapientia sæcularis, de sublimibus disputans, simplicitatem Ecclesiæ contemnat, cur, tu quoque sectaris excelsa?

interfecti tui, non interfecti gladio, nec mortui in bello. ²⁷⁹ ³ Cuncti principes tui fugerunt simul dureque ligati sunt; omnes qui inventi sunt vincti sunt pariter; procul fugerunt. ²⁸⁰ ⁴ Propterea dixi: Recedite a me: amare flebo; nolite incumbere ut consolemini me super vastitate filiæ populi mei; ⁵ dies enim interfectionis, et conculcationis, et fletuum, Domino Deo exercituum, in valle Visionis, scrutans murum, et magnificus super montem. ²⁸¹ ⁶ Et Ælam sumpsit pharetram, currum hominis equitis, et parietem nudavit clypeus. ²⁸² ⁷ Et erunt electæ valles tuæ plenæ quadrigarum, et equites ponent sedes suas in porta. ⁸ Et revelabitur operimentum Judæ, et videbis in die illa armamentarium domus saltus. ²⁸³ ⁹ Et scissuras civitatis David videbitis, quia multiplicatæ sunt; et congregastis aquas piscinæ inferioris, ²⁸⁴ ¹⁰ et domos Jerusalem numerastis, et destruxistis domos ad muniendum murum. ¹¹ Et lacum fecistis inter duos muros ad aquam piscinæ veteris; et non suspexistis ad eum qui fecerat eam, et operatorem ejus de longe non vidistis. ²⁸⁵ ¹² Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, et ad planctum, ad calvitium, et ad cingulum sacci; ²⁸⁶ ¹³ et ecce gaudium et lætitia, occidere vitulos et jugulare arietes, comedere carnes, et bibere vinum: comedamus et bibamus, cras enim moriemur. ¹⁴ Et revelata est in auribus meis vox Domini exercituum: Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum.] ²⁸⁷ ¹⁵ [Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Vade, ingredi ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam, præpositum templi, et dices ad eum: ²⁸⁸ ¹⁶ Quid

²⁷⁹ + **22.2 Plena.** Doctrina hæreticorum plena est multiloquio et clamore. Interfecti tui. HIER. Vallis, scilicet Sion, voluntate propria, ad hæreticos scilicet transierunt. Comparatione eorum qui post prælium victi sunt, infelicius vulnerantur qui sponte se tradunt: quomodo in martyrio, qui post poenas negat, levius punitur quam qui sine necessitate Christum abnegat.

²⁸⁰ + **22.3 Cuncti principes,** etc. Sicut in Jeremia legitur, Sedechias nocte per muri foramen, etc., usque ad et in Babylonem ducti sunt. Fugerunt. In fuga concordēs, quorum princeps est draco fugiens, coluber tortuosus.

²⁸¹ + **22.5 Et fletuum.** ID. LXX: Erroris. Non quod fletus et error a Domino sit, sed occasione Scripturarum quas dedit eis legendas, nascitur erroris occasio, et possunt dicere: Quare nos errare fecisti a via tua? Isa. 63.

²⁸² + **22.6 Elam.** Civitas in Perside provincia, in qua optimi sagittarii: Elam sumpsit pharetram. Elam, ascensus eorum, id est superbia hæreticorum, sumpsit pharetram, ut sagittet in obscuro rectos corde. Parietem. Ecclesiæ firmamenta, clypeo suo, id est impugnatione nudavit.

²⁸³ + **22.8 Operimentum.** Templum quod gentibus et pollutis ante opertum et clausum erat. Armamentarium. Juxta templum erat domus quam ædificavit David ad reponenda arma, in cujus circuitu arbores multæ; unde dicitur domus saltus. Ipsa quoque non lapidea, sed lignea fuit: ex humore enim cæmenti et lapidum ut aiunt eruginat ferrum.

²⁸⁴ + **22.9 Et congregastis.** Terra promissionis, quamvis uberrima, etc., usque ad inferior quæ ab hostibus capi poterat, superior quæ non poterat.

²⁸⁵ + **22.11 Et lacum.** ID. Non puteum qui aquam vitalem habet et æternam, sed lacus contritos qui continere non valent aquam. Inter duos muros. Scilicet et Novum et Vetus Testamentum, fecerunt sibi novas aquas, quas interiores putant et majora continere mysteria quam Vetus Testamentum.

²⁸⁶ + **22.12 Et vocabit Dominus Deus exercituum.** Quotidie provocat Dominus hæreticos ad poenitentiam, etc., usque ad sed vilipendentes et desperantes dicebant: Comedamus et bibamus, cras enim moriemur Jerem. 34..

²⁸⁷ + **22.14 Moriamini.** ID. Vitiis, aut cum eis ad inferos descendatis, etc., usque ad quæ hic dicuntur non pertinent ad captivitatem factam tempore Ezechia.

²⁸⁸ + **22.15 Sobnam.** HIER. Convertere nunc, etc., usque ad unde ei Dominus hæc mala

tu hic, aut quasi quis hic? quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi. ²⁸⁹ ¹⁷ Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus; et quasi amictum, sic sublevabit te. ¹⁸ Coronas coronabit te tribulatione; quasi pilam mittet te in terram latam et spatiosam; ibi morieris, et ibi erit currus gloriæ tuæ, ignominia domus domini tui. ²⁹⁰ ¹⁹ Et expellam te de statione tua, et de ministerio tuo deponam te. ²⁰ Et erit in die illa: vocabo servum meum Eliacim, filium Helciæ, ²⁹¹ ²¹ et induam illum tunica tua, et cingulo tuo confortabo eum, et potestatem tuam dabo in manu ejus; et erit quasi pater habitantibus Jerusalem et domui Juda. ²² Et dabo clavem domus David super humerum ejus; et aperiet, et non erit qui claudat; et claudet, et non erit qui aperiat. ²⁹² ²³ Et figam illum paxillum in loco fideli, et erit in solium gloriæ domui patris ejus. ²⁴ Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris ejus; vasorum diversa genera, omne vas parvulum, a vasis craterarum usque ad omne vas musicorum. ²⁹³ ²⁵ In die illa, dicit Dominus exercituum, auferetur paxillus qui fixus fuerat in loco fideli, et frangetur, et cadet, et peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus est.] ²⁹⁴

23Onus Tyri. [Ululate, naves maris, quia vastata est domus unde venire consueverant: de terra Cethim revelatum est eis. ²⁹⁵ ² Tacete, qui habitatis in insula; negotiatores Sidonis, transfretantes mare, repleverunt te. ³ In aquis multis semen Nili; messis fluminis fruges ejus: et facta est negotiatio gentium. ²⁹⁶ ⁴ Erubescet, Sidon; ait enim mare, fortitudo maris, dicens: Non

minatur

²⁸⁹ + **22.16 Quid tu hic?** Ac si diceret: Cur tibi vis ædificare domum? etc., usque ad quam sepulchrum et memoria appellandum.

²⁹⁰ + **22.18 Coronans coronabit te.** Qui scilicet quondam habebas coronam pontificis, et sanctificationem in lamina auri in qua scriptum erat nomen Dei, tribulatione et angustia coronaberis. Tribulatione. Pro lamina aurea in qua scriptum erat nomen Domini, quam in fronte portabat sacerdos semel in anno. Quasi pilam. Sicut sphaera in loco declivi et spaciose stare non potest, sic populus tuus in orbis terminos dispergetur.

²⁹¹ + **22.20 Servum meum Eliacim.** Per Sobnam superbum, etc., usque ad Filium Helciæ, id est patris Domini.

²⁹² + **22.22 Clavem.** Per clavem quam super humerum portat, sceptrum regni et signum victoriæ, id est crucem possumus intelligere quam Christus ipse in suo proprio portavit humero. Domus David. Domum David vocat domum Domini, in qua erat aurea clavis. Et aperiet. Unde: Qui aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit. Quod in passione reseravit claudi non poterit; quod in cæremoniis clausit, nemo aperiet.

²⁹³ + **22.24 Et suspendam super.** Unde in Evangelio: Omnis populus pendeat ex eo. Hodie quoque ad verbum sapientiæ ejus pendent.

²⁹⁴ + **22.25 Auferetur paxillus.** Quæ dicuntur, etc., usque ad Judæi convertentur ad fidem.

²⁹⁵ + **23.1 Onus Tyri.** Tyrus nobilissima civitas Chananæorum, etc., usque ad hanc miseriam prædicit Isaias: Onus Tyri, etc. Ululate. In Græco apertius: Ululate, naves Carthaginis: vos, scilicet, qui Tyrum venire consuevistis causa negotiationis. Carthago colonia fuit Tyrii, ab eis constructa et culta. Naves maris. Hebraice Tharsis, id est exploratio gaudii vel contemplatio, quia gaudii contemplatio et lætitiæ vertetur in lacrymas.

²⁹⁶ + **23.3 Negotiatio.** HIER. Negotiatores, etc., usque ad et de aliis vitiis ad alia transeunt. Semen Nili messis fluminis fruges, etc. Sic construitur: semen Nili fluminis erat messis et fruges ejus, scilicet Tyri. Terra Chananæorum, in qua Tyrus est, infertilis est: Ægyptus, quam irrigat Nilus, fertilis frugibus, quas Tyrus ab Ægyptiis commutabat.

parturivi, et non peperivi, et non enutrivivi juvenes, nec ad incrementum perduxi virgines. ²⁹⁷ **5** Cum auditum fuerit in Ægypto, dolebunt cum audierint de Tiro. ²⁹⁸ **6** Transite maria, ululate, qui habitatis in insula ! ²⁹⁹ **7** Numquid non vestra hæc est, quæ gloriabatur a diebus pristinis in antiquitate sua? Ducent eam pedes sui longe ad peregrinandum. ³⁰⁰ **8** Quis cogitavit hoc super Tyrum quondam coronatam, cujus negotiatores principes, institores ejus inclyti terræ? ³⁰¹ **9** Dominus exercituum cogitavit hoc, ut detraheret superbiam omnis gloriæ, et ad ignominiam deduceret universos inclytos terræ. ³⁰² **10** Transi terram tuam quasi flumen, filia maris ! non est cingulum ultra tibi. ³⁰³ **11** Manum suam extendit super mare; conturbavit regna. Dominus mandavit adversus Chanaan, ut contereret fortes ejus; ³⁰⁴ **12** et dixit: Non adjicies ultra ut glorieris, calumniam sustines virgo filia Sidonis: in Cethim consurgens transfreta: ibi quoque non erit requies tibi. ³⁰⁵ **13** Ecce terra Chaldæorum, talis populus non fuit: Assur fundavit eam; in captivitatem traduxerunt robustos ejus, suffoderunt domos ejus, posuerunt eam in ruinam. ³⁰⁶ **14** Ululate, naves maris, quia devastata est fortitudo vestra.] ³⁰⁷ **15** Et erit in die illa: in oblivione eris, o Tyre ! septuaginta annis, sicut dies regis unius; post septuaginta autem annos erit Tyro quasi

²⁹⁷ + **23.4 Mare.** Sæculi scilicet in quo parva animalia cum magnis, draco quem Dominus formavit ad illudendum ei videns eos a venatoribus Christi capi, qui a dæmonibus fuerunt capti, dicit contrariæ fortitudini venatorum quam significat Sidon: Erubescite, Sidon. Non parturivi. Quasi diceret: Nihil profuit parturisse, peperisse et enutrisse juvenes, quia Tyrus sine defensione capta est.

²⁹⁸ + **23.5 Cum auditum fuerit in Ægypto,** etc. Tum de omnibus vitiis, tum de hæresibus hoc sentitur, quia una capta alia pertimescit, et in alterius confusione altera se capiendam sentit.

²⁹⁹ + **23.6 Transite, ululate, qui habitatis.** Sicut supra dictum est, cum non possent Nabuchodonosor resistere, festinaverunt qui potuerunt naves conscendere: alii remanserunt in civitate.

³⁰⁰ + **23.7 Nunquid non hæc vestra est, quæ gloriabatur a diebus pristinis in antiquitate,** etc. Quasi diceret: Hæc ideo præcipio, quia urbs vestra Tyrus, deposito errore veteri, transibit ad veritatem.

³⁰¹ + **23.8 Principes institores ejus inclyti terræ,** etc. ID. Inter alios negotiatores, vel etiam in regnis.

³⁰² + **23.9 Ad ignominiam deduceret,** etc. Non Dominus ignominie auctor est, sed quod ignominiosum est ostendit, secundum illud: Contaminatione contaminabit eum, non quod sacerdos contaminationis auctor sit, sed quod ostendit contaminatum eum quem mundum putabant multi.

³⁰³ + **23.10 Flumen.** Babyloniorum. Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus, dum recordaremur Sion Psal. 136.. Cingulum ultra tibi. Fortitudo resistendi, cingulo enim lumbos restringimus: in lumbis fortitudinem habere dicimur.

³⁰⁴ + **23.11 Conturbavit regna.** Scilicet Ægyptiorum et Moabitarum, et aliarum in circuitu. Tyro enim capta et subversa, alia regna conturbata sunt timore. Regnum quoque Ægypti pro subversa Tyro datum est Nabuchodonosor.

³⁰⁵ + **23.12 Filia Sidonis.** ID. In terra Chanaan sunt Tyrus et Sidon; unde: Mulier Chananæa exivit de finibus Tyri et Sidonis occurrens Salvatori Matth. 15.. Transfreta. Sæpe videmus quosdam a proposito suo transire ad aliud, a militia ad negotiationem: a causis ad arma mutant industriam, ut mutant infelicitatem. Sed, Deo dispensante, omnia eveniunt contraria, ut per miserias coacti non in se, sed in Domino creatore confidant.

³⁰⁶ + **23.13 Talis populus non fuit.** Usque ad mortem Nabuchodonosor fortissimi super omnes Chaldæi et Assyrii; postea populus Græcorum et Romanorum fortior fuit. Suffoderunt. Quando Nabuchodonosor Tyrum invasit navigio, non solum murum, sed et domos subvertit; et quæ erat negotiatio civitatum, facta est per septuaginta annos siccatio sagenarum.

³⁰⁷ + **23.14 Naves maris,** etc. Hebraice Tharsis, etc., usque ad vir ecclesiasticus destruit et subjicit sibi.

canticum meretricis: ³⁰⁸ ¹⁶ [Sume citharam, circui civitatem, meretrix oblivioni tradita: bene cane, frequenta canticum, ut memoria tui sit. ³⁰⁹ ¹⁷ Et erit post septuaginta annos: visitabit Dominus Tyrum, et reducet eam ad mercedes suas, et rursus fornicabitur cum universis regnis terræ super faciem terræ; ¹⁸ et erunt negotiationes ejus et mercedes ejus sanctificatæ Domino: non condentur neque reponentur, quia his qui habitaverint coram Domino erit negotiatio ejus, ut manducet in saturitatem, et vestiantur usque ad vetustatem.] ³¹⁰

24[Ecce Dominus dissipabit terram: et nudabit eam, et affliget faciem ejus, et disperget habitatores ejus. ³¹¹ ² Et erit sicut populus, sic sacerdos; et sicut servus, sic dominus ejus; sicut ancilla, sic domina ejus; sicut emens, sic ille qui vendit; sicut foenerator, sic is qui mutuum accipit; sicut qui repetit, sic qui debet. ³¹² ³ Dissipatione dissipabitur terra, et direptione prædabitur; Dominus enim locutus est verbum hoc. ⁴ Luxit, et defluxit terra, et infirmata est; defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ. ⁵ Et terra infecta est ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt fœdus sempiternum. ⁶ Propter hoc maledictio vorabit terram, et peccabunt habitatores ejus; ideoque insanient cultores ejus, et relinquentur homines pauci. ³¹³ ⁷ Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui lætabantur corde; ³¹⁴ ⁸ cessavit gaudium tympanorum, quievit

³⁰⁸ + **23.15 Septuaginta annis.** HIER. Tyrus quondam angustiata, etc., usque ad quis ergo non habeat spem salutis, si bene cecinerit, si chordas, id est virtutes, bene composuerit? ID. Septenarius et septuagesimus, qui vel singulis diebus, vel septem decadibus perficitur, perfectam significat pœnitentiam, ut, tempore pœnitentiæ expleto, jure Tyrus ad antiquum statum restituatur. Canticum meretricis. Quæ ab amatoribus derelicta solet carmina in consolationem componere, et præterita commemorare, sic et Tyrus reversa.

³⁰⁹ + **23.16 Sume tibi citharam.** Quæ de hoc onere sequuntur ad reversionem Tyri spectant. Bene cane, frequenter, etc. Admonet eam canticum miseriarum suarum semper cantare, ne iterum eadem patiatur. Dicunt enim hanc esse musicæ naturam: si lætum invenerit, lætorem facit; si tristem, tristorem reddit.

³¹⁰ + **23.18 Et erunt negotiationes ejus, et mercedes. ejus.** Sicut dicit Hieronymus in Jeremia, etc., usque ad mercedes Domino sacrificaverunt.

³¹¹ + **24.1 Ecce Dominus nudabit,** etc. HIER. Post specialem gentium singularum correptionem, etc., usque ad Ægyptiorum et multorum aliorum ad generale onus judicii extremi transit.

³¹² + **24.2 Erit.** ID. Omnes similiter vel pro bonis remunerabuntur, vel pro malis damnabuntur. Nulla diversitas erit inter nobilem et ignobilem, sacerdotem et laicum, servum et dominum, etc. Omnes enim exæquo stabunt ante tribunal Christi; nec erit acceptio personarum apud Deum. Sic sacerdos. Bonus populus cum bono sacerdote percipiet coronam vitæ; mali simul sustinebunt tormenta gehennæ sine acceptione personæ. Terra. ID. Terrena opera ad nihilum redigentur, ut abolita imagine terreni hominis permaneat imago cœlestis. Caro enim et sanguis regnum Dei non possidebunt, quia mortale hoc induet immortalitatem.

³¹³ + **24.6 Maledictio vorabit terram.** Sicut in principio benedixit Deus omni creaturæ, sic in fine maledicit his qui terreni sunt; nec peregrini, sed habitatores terræ: et qui in ea peccant, oblii conditionis suæ contra se mutuo debacchantes. Et pauci remanebunt, qui habeant imaginem cœlestis.

³¹⁴ + **24.7 Luxit vindemia, infirmata vitis est.** ID. In consummatione, mundi præteritarum deliciarum recordatio erit materia cruciatuum; unde, purpuratus dives qui receperat bona in vita sua, elevans oculos de inferno, cernit Lazarum in requie Luc. 19.; unde: Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis Luc. 6.. Ingemuerunt omnes qui lætabantur, etc. Hoc testimonium ingerimus eis qui in convivis non solum gula et ebrietate, sed auribus luxuriantur, ut per omnes sensus animæ

sonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ. ⁹ Cum cantico non bibent vinum; amara erit potio bibentibus illam. ¹⁰ Attrita est civitas vanitatis, clausa est omnis domus, nullo introëunte. ³¹⁵ ¹¹ Clamor erit super vino in plateis, deserta est omnia lætitia, translatum est gaudium terræ. ³¹⁶ ¹² Relicta est in urbe solitudo, et calamitas opprimet portas. ¹³ Quia hæc erunt in medio terræ in medio populorum, quomodo si paucæ olivæ quæ remanserunt excutiantur ex olea et racemi, cum fuerit finita vindemia.] ³¹⁷ ¹⁴ [Hi levabunt vocem suam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit Dominus, hinnient de mari. ³¹⁸ ¹⁵ Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum; in insulis maris nomen Domini Dei Israël. ¹⁶ A finibus terræ laudes audivimus, gloriam Justi. Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Væ mihi ! prævaricantes prævaricati sunt, et prævaricatione transgressorum prævaricati sunt. ³¹⁹ ¹⁷ Formido, et fovea, et laqueus super te, qui habitator es terræ. ³²⁰ ¹⁸ Et erit: qui fugerit a voce formidinis cadet in foveam; et qui se explicaverit de fovea tenebitur laqueo; quia cataractæ de excelsis apertæ sunt et concutientur fundamenta terræ. ³²¹ ¹⁹ Confractioe confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra; ³²² ²⁰ agitatione agitabitur terra sicut ebrius, et auferetur quasi tabernaculum unius noctis; et gravabit eam iniquitas sua, et corruet, et non adjiciet ut resurgat. ³²³ ²¹ Et erit: in die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelso, et super reges terræ qui sunt super terram; ³²⁴ ²² et

fortitudo mollescat.

³¹⁵ + **24.10 Attrita est civitas vanitatis.** Mundus in quo omnia vana, vanitas vanitatum et omnia vanitas.

³¹⁶ + **24.11 Clamor erit super vino.** Per vinum, errorem; ebrii enim errant. Per plateas quæ Græce a latitudine dicuntur spatiosam et latam viam, quæ ducit ad mortem, accipimus. Super his ergo qui erraverunt in lata et spatiosa via hujus sæculi, in die iudicii clamor doloris erit.

³¹⁷ + **24.13 In medio terræ.** Jerusalem, quæ est ut aiunt umbilicus terræ. Et, autumant multi, quia Dominus iudicaturus super montem Sion, ex quo ascendit, in ære sedebit, in nube veniet. Quomodo si paucæ olivæ, etc. Paucis relictis, cum persecutio voraverit terram, etc., usque ad collectis quoque racemis vix pauci remanent in vitibus vacuis.

³¹⁸ + **24.14 Atque laudabunt: cum glorificatus fuerit Dominus.** ID. Laudabunt qui poterunt remanere et pressuram Antichristi fugere, vel ardorem imminentis gehennæ. Hinnient. Equorum similitudine, lætitiæ gestientes magnitudinem.

³¹⁹ + **24.16 A finibus terræ, laudes audivimus, gloriam justi.** In Hebræo, alis terræ. Alæ autem vel fines terræ, prophetæ sunt et apostoli, qui de terrenis ad cœlestia volant, et quibusdam præceptorum finibus vivendi modum terminant. Dicunt ergo sancti: Sicut a prophetis et apostolis audivimus, sic modo impletum videmus. Secretum meum mihi. ID. Nec potest plene enarrare præmia bonorum, nec poenas malorum, quæ prævidet per spiritum; et inde dolet, dicens: Væ mihi.

³²⁰ + **24.17 Formido et fovea.** Possunt hæc tam ad tempora martyrum, etc., usque ad sic etiam fiet in tempore Antichristi.

³²¹ + **24.18 Apertæ sunt,** etc. Ut videat Deus iniquitates Antichristi et iudicet. Dum enim non punit peccata, se videre ea dissimulat. Fundamenta terræ. Principes sæculi, terrena opera.

³²² + **24.19 Confractioe confringetur.** Non quod terra redigatur in pulverem, vel nihilum, sed quia omnia terrena transibunt. Et quomodo ebrius nescit quid agat, sic omnes qui versantur in terra malorum magnitudine ebrii erunt et stupebunt ad omnia.

³²³ + **24.20 Tabernaculum unius noctis.** ID. Quod a viatore transfertur, ut nullum remaneat vestigium, sic transibit figura hujus mundi I Cor. 7., et erit terra deserta ut non sit habitatio amplius hominum in ea.

³²⁴ + **24.21 Et erit,** etc. Quasi diceret: Fenestræ cæli apertæ sunt, ut prospiciente Domino terrena peccata, omnis figura terrenorum operum prætereant et corruat, neque in pristina statura

congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, et claudentur ibi in carcere, et post multos dies visitabuntur. ³²⁵ ²³ Et erubescet luna, et confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion et in Jerusalem et in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.] ³²⁶

25[Domine, Deus meus es tu; exaltabo te, et confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles. Amen. ³²⁷ ² Quia posuisti civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum: ut non sit civitas, et in sempiternum non ædificetur. ³²⁸ ³ Super hoc laudabit te populus fortis; civitas gentium robustarum timebit te: ⁴ quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua, spes a turbine, umbraculum ab æstu; spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem. ⁵ Sicut æstus in siti, tumultum alienorum humiliabis; et quasi calore sub nube torrente, propaginem fortium marcescere facies. ⁶ Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcata. ⁷ Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, et telam quam orditus est super omnes nationes. ⁸ Præcipitabit mortem in sempiternum; et auferet Dominus Deus lacrimam ab omni facie, et opprobrium populi sui auferet de universa terra: quia Dominus locutus est.] ⁹ [Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste; exspectavimus eum, et salvabit nos; iste Dominus, sustinuimus eum: exsultabimus, et lætabimur in salutari ejus. ¹⁰ Quia requiescet manus Domini in monte isto; et triturbabitur Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ in plastro. ³²⁹ ¹¹ Et extendet manus suas sub eo sicut extendit natans ad natandum; et humiliabit gloriam ejus cum allisione manuum ejus. ¹² Et munimenta sublimium murorum tuorum

resurgat. Visitabit ergo Dominus in die illa super militiam cœli, ut non solum terrena, sed cœlestia judicet. Super militiam. ID. Inebriatus est in cœlo gladius meus. Astra non sunt munda in conspectu ejus. Et in angelis suis reperit pravitatem Isa. 34, Job. 15, 4.. Reges terræ. HIER. Rectores tenebrarum, contra spiritualia nequitiae in cœlestibus Ephes. 6.; unde in Daniel: Exiit in occursum mihi princeps regni Persarum, et princeps regni Medorum Dan. 10.

³²⁵ + **24.22 Et congregabuntur.** ID. Origenes dicit quod, post hanc sententiam: Ite, maledicti, in ignem æternum Matth. 25., post multos dies, id est post mille annos visitandi et liberandi sunt. Sed hoc Ecclesia non recipit. Dictum est enim: Ibunt impii in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam Matth. 13.. Quod autem æternum est omni fine caret, et sicut gaudium æternum, ita et supplicium. Unus fascis in lacum. Unde: Alligate ea per fasciculos ad comburendum. Et post multos. Notandum quod non addit: a Domino vel ab angelis, etc., usque ad quod Domini arbitrio derelictum est.

³²⁶ + **24.23 Et erubescet.** Unde creatura ingemiscit et parturit, etc., usque ad qualis fuit Abraham mortuus in senectute bona.

³²⁷ + **25.1 Amen.** HIER. Hebræum, quo sæpe Dominus utitur in Evangelio: Amen amen, id est vere vere dico vobis.

³²⁸ + **25.2 Civitas.** Eversa a Nabuchodonosor, restituta est a Neemia, et a Jesu summo sacerdote. Eversa a Romanis, restituta est ab Ælio Adriano; sed non in eodem loco, nec in statum pristinum. Et in sempiternum. ID. Ut mille annorum regnum et aureæ Jerusalem et gemmata fabula quiescat.

³²⁹ + **25.10 Et triturbabitur Moab,** etc. ID. Licet generaliter de consummatione mundi loqueretur, etc., usque ad per Moab igitur recte intelligimus diabolus filiis Dei semper adversarium. Paleæ in plastro. Ferratis plastris teruntur paleæ, ut eas facilius animalia et pascant et ruminent.

concident, et humiliabuntur, et detrahentur in terram usque ad pulverem.]

26[In die illa cantabitur canticum istud in terra Juda: Urbs fortitudinis nostræ Sion; salvator ponetur in ea murus et antemurale. ³³⁰ ² Aperite portas, et ingrediatur gens justa, custodiens veritatem. ³³¹ ³ Vetus error abiit: servabis pacem; pacem, quia in te speravimus. ³³² ⁴ Sperastis in Domino in sæculis æternis; in Domino Deo forti in perpetuum. ⁵ Quia incurvabit habitantes in excelso; civitatem sublimem humiliabit: humiliabit eam usque ad terram, detrahet eam usque ad pulverem. ⁶ Conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum. ³³³ ⁷ Semita justi recta est, rectus callis justi ad ambulandum. ⁸ Et in semita iudiciorum tuorum, Domine, sustinuimus te: nomen tuum et memoriale tuum in desiderio animæ. ⁹ Anima mea desideravit te in nocte, sed et spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te. Cum feceris iudicia tua in terra, justitiam discent habitatores orbis. ³³⁴ ¹⁰ Misereamur impio, et non discet justitiam; in terra sanctorum iniqua gessit, et non videbit gloriam Domini. ³³⁵ ¹¹ Domine, exaltetur manus tua, et non videant; videant, et confundantur zelantes populi; et ignis hostes tuos devoret. ³³⁶ ¹² Domine, dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es nobis. ³³⁷ ¹³ Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te; tantum in te recordemur nominis tui. ³³⁸ ¹⁴ Morientes non vivant, gigantes non resurgant: propterea visitasti et contrivisti eos, et

³³⁰ + **26.1 In die illa,** etc. ID. Hoc ad præsentem Ecclesiam potest referri, et ad diem iudicii. Nunc Ecclesia canticum novum cantat: Christi nativitatem, passionem, resurrectionem, ascensionem. Vetus namque est antiquum hominem ad inferna descendere; novum, ad cælum ascendere. Urbs fortitudinis. Vox justorum, et nunc, et in futuro.

³³¹ + **26.2 Aperite portas.** Hoc canticum repente mutat personas. Portas. Justitiæ; unde: Aperite mihi portas justitiæ. Portæ vitæ et justitiæ, etc., usque ad et per multas portas ad eum qui dicit: Nemo venit ad Patrem nisi per me Joan. 14..

³³² + **26.3 Pacem.** ID. Repetitio confirmatio est. Hanc habet ille de quo dicitur: Homo homo filiorum Israël Ezech. 14.; et alibi: Vir vir cuius uxor cubile maculaverit Num. 5., ut duplex homo et duplex vir pacem consequatur duplicem.

³³³ + **26.6 Conculcabit eam pes,** etc. Quia Omnis qui se exultat humiliabitur Luc. 1.. Etiam ad contrarias fortitudines hæc referre possumus. Egenorum. HIER. Apostolorum, quos expulerunt Judæi de finibus suis, qui, Domini imitantes paupertatem privilegium virtutis, ejus consecuti sunt.

³³⁴ + **26.9 Anima mea desideravit,** etc. Non caro; unde: Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum Psal. 41.. Caro concupiscit adversus spiritum Gal. 5..

³³⁵ + **26.10 Misereamur.** ID. Dominus ad prophetam: An misereamur impio, ita ut discat, scilicet clementiam meam, dum ipse salvatur? quasi, hoc melius est. Et non discet justus, etc. Quasi diceret: Quomodo poterit nosse tuam justitiam, expertus tuam clementiam? Et non videbit. Dominus ad prophetam, quasi melius est, ut videat, et erubescat de malis suis. Et non videbit, quasi diceret: ad poenam sufficit, quia non videbit me regnantem in cælo cum sanctis meis. LXX: Auferetur impius, ut non videat claritatem Dei.

³³⁶ + **26.11 Confundantur zelantes.** LXX: Zelus apprehendet populum ineruditum.

³³⁷ + **26.12 Domine, dabis.** ID. Notandum quod postquam opera nostra reddiderit nobis, pacem etiam daturus sit, et quod ideo postulent pacem, quia operatus sit in eis. Dicunt, se, scilicet tormenta, sustinuisse, ut post misericordiam consequantur.

³³⁸ + **26.13 Domine, possederunt.** ID. Dæmones, quos in idolis coluimus. LXX: Domine, extra te nescimus alium, non absolute alium, sed extra te: Pater enim in Filio, et Filius in Patre. Tantum in te recordemur. ID. Non aliud petimus, nisi ut post errores digni simus, qui nominis tui recordemur. Perdidisti omnem. ID. LXX: Masculinum eorum, etc., usque ad memoria masculinum interpretatus est contra illud: Nolite errare, Deus non irridetur.

perdidisti omnem memoriam eorum. ¹⁵ Indulsisti genti, Domine, indulsisti genti, numquid glorificatus es? elongasti omnes terminos terræ. ³³⁹ ¹⁶ Domine, in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis. ¹⁷ Sicut quæ concipit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus a facie tua, Domine. ¹⁸ Concepimus, et quasi parturivimus, et peperimus spiritum. Salutes non fecimus in terra; ideo non ceciderunt habitatores terræ. ³⁴⁰ ¹⁹ Vivent mortui tui, interfecti mei resurgent. Expergiscimini, et laudate, qui habitatis in pulvere, quia ros lucis ros tuus, et terram gigantum detrahes in ruinam. ²⁰ Vade, populus meus, intra in cubicula tua; claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio. ²¹ Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum; et revelabit terra sanguinem suum, et non operiet ultra interfectos suos.] ³⁴¹

27[In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, et grandi, et forti, super Leviathan, serpentem vectem, et super Leviathan, serpentem tortuosum, et occidet cetum qui in mari est. ³⁴² ² In die illa vinea meri cantabit ei. ³⁴³ ³ Ego Dominus qui servo eam; repente propinabo ei. Ne forte visitetur contra eam, nocte et die servo eam. ⁴ Indignatio non est mihi. Quis dabit me spinam et veprem in prælio? gradiar super eam, succendam eam pariter. ⁵ An potius tenebit fortitudinem meam? faciet pacem mihi, pacem faciet mihi. ³⁴⁴ ⁶ Qui ingrediuntur impetu ad Jacob, florebit et germinabit Israël, et implebunt faciem orbis semine. ³⁴⁵ ⁷ Numquid juxta plagam percutientis se percussit eum? aut sicut occidit interfectos ejus, sic occisus est? ⁸ In mensura contra mensuram, cum abjecta fuerit, judicabis eam; meditatus est in spiritu suo duro per diem æstus. ⁹ Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Jacob; et iste omnis fructus: ut auferatur peccatum ejus, cum posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris allisos: non stabunt luci et delubra. ³⁴⁶ ¹⁰ Civitas enim munita desolata erit; speciosa relinquetur, et dimittetur quasi desertum; ibi pascetur vitulus, et ibi accubabit, et consumet summitates

³³⁹ + **26.15 Nunquid.** Non pœnitentiam egit, et hoc est: Nunquid, etc., quasi diceret: Securitas negligentiam, negligentia contemptum parit.

³⁴⁰ + **26.18 Et peperimus.** Alii distinguunt sic: Et peperimus spiritum, salutem non fecimus in terra. Spiritum: salute, etc. Ut tota mente credamus, et per quem beneficia non sensimus, per tormenta discamus.

³⁴¹ + **26.21 Revelabit terra.** ID. Terreni tunc non poterunt celare quos occiderunt, quia tunc omnia aperta; vel, terra quæ suscepit sanguinem martyrum et operuit, tunc revelabitur quando resurgent.

³⁴² + **27.1 In die illa,** etc. ID. Tradunt Hebræi diabolum, etc., usque ad ut inducatur gladius super eum. Vectem. HIER. LXX: Fugitivum. Tunc enim fugiet, etc., usque ad serpens autem, quia insidias molliter infundit. Cetum. Hebræi, Tanniu; unde Hebræi fabulabantur Leviathan habitare sub terra et in æthere, Tanniu vero in mari.

³⁴³ + **27.2 Vineam meri cantabit.** Cui Jeremias propinat calicem meracissimum. Merum Græce, purum Latine.

³⁴⁴ + **27.5 An potius?** Vox Patris deliberative, etc., usque ad qui non sunt salvati auctoritate legis.

³⁴⁵ + **27.6 Israël,** id est populus Judæorum conversus, videns doctrina filiorum suorum orbem floruisse.

³⁴⁶ + **27.9 Idcirco.** Quasi diceret: Ideo dimittetur iniquitas domui Jacob: et cætera propter